

ФОТОПОГЛЯД: «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ, ДІЛОВІ, КРАСИВІ»



Світлину зроблено на Інтелектуальному форумі України. Лютий, 2003 рік. Фотокор Костянтин

50 РОКІВ БЕЗ «РІДНОГО БАТЬКА»

Я НЕ ПЛАКАВ У ТОЙ ДЕНЬ

5 березня 1953 року російську імперію зла і насильства облетіла звістка про смерть «батька всіх народів» Йосифа Сталіна. Плакали всі, навіть удовиці і сироти, у яких він забрав чоловіків і батьків.

Навчався я тоді у 8 класі Староприлуцької середньої школи колишнього Турбівського району на Вінничині. За віком мені потрібно було закінчувати десятирічку. Але війна в житті кожного з нас внесла свої страшні корективи. Довелося здобувати середню освіту вже переростком. Таких тоді було багато. Майже половина з нас не мали батьків. Одних зжерли фронти фінської і Другої світової воєн, інших — сталінські репресії 1937—1938 років.

Злидні, холод, недоїдання, відсутність належних умов для навчання робили наше дитинство нещасним. Зате виховували нас в дусі відданості комуністичній партії, її ЦК і особисто товаришу Сталіну. Цьому була підпорядкована пропагандистська машина держави, творчість прозаїків, поетів, діячів кіно, скульпторів, художників. На перших сторінках періодичних видань завжди красувався портрет Сталіна. Нерідко вождь був зображений із маленькою дівчинкою на руках. Внизу підпис: «Спасибі товаришу Сталіну за щасливе дитинство!» У шкільній програмі з української і російської літератури переважали «перлини» поезії: «Пісню про Сталіна починаймо день. Кращих ми не знаємо на землі пісень», «А сонечко сходить, та все звідтіля, від Сталіна-батька, з Москви, із Кремля», «Хвала тобі, батьку, від роду до роду, у шумі заводів, у шелесті нив, ти віра і правда, ти серце народу, спасибі за сонце, що ти засвітив».

Була перенасичена пафосом любові до «батька» і російська поезія: «Мы Вам так верили, товарищ Сталин, как, может быть, не верили себе», «Спасибо Вам, товарищ Сталин, за то, что Вы живете на земле». Це навіть тоді викликало в багатьох іронічну посмішку. Як це можна дякувати людині за те, що вона живе?

Пам'ятаю, у 2 класі вчителька роздавала вірші, які ми мали читати на новорічному вечорі. Мені дістався вірш «Сталін» російською мовою (автора не пам'ятаю), він був написаний на аркуші паперу, оскільки підручників не вистачало. Вдома я вивчив вірш швидко і бездоганно, бо ж поезію любив ще, як кажуть, з пелюшок. Коли вже зібрався йти на той вечір, то вирішив повторити вірш уголос в присутності мами. І почав:

*...Спит Москва, страны столица,
В этот поздний, звездный час.
Только Сталину не спится.
Сталин думает о нас...*

Мама послухала, похвалила і каже: «Як це ти, дитино, в такій страшній, полатаній одежині, у рваних чоботях будеш перед людьми і дітьми казати, що Сталін про тебе думає?»

А в них, у матерів, удів загиблих на війні чоловіків, що залишилися з 2–3-ма, а було їх більше, дітьми і пережили ще й довоєнні лихоліття, були свої особисті рахунки зі Сталіном.

Після того вечора і в наступні, коли випадала можливість, мама розпитувала про ленінсько-сталінську «турботу» про людей і дітей багато такого, що не побачиш у сучасних фільмах жаху. І робили це не тільки з куркулями чи «ворогами народу» (хоч ті такими не були), а з усі-

ГАРЯЧА ТЕМА

ма тими, хто з радістю привітав радянську владу, вірно їй служив і добровільно вступив у колгосп, здавши туди все, що мав.

Мама хоч була малописьменною, але в ситуації розбиралася непогано, бо пережила братовбивчу громадянську війну, воєнний комунізм і НЕП. Повірювши більшовицькій брехні, першою вступила до колгоспу, а потім усе життя його проклинала. Вона казала, що в пана за один день заробляла більше, ніж у колгоспі за рік. Під час перших двох голодоморів вони з батьком похоронили двох малих синочків. Люди вимирали цілими сім'ями. Їли все: собак, котів, щурів, мишей, бур'яни. Їли батьки, які збожеволіли, своїх дітей. Сталінська людиноненависницька політика озвучалась у фольклорі:

*Висить Сталін на стіні,
Усміхається мені.
Ще й показує рукою,
Куди йти за любовою.
Голод, холод в нашій хаті
Ніщо їсти, ніде спати.
Наш сусід уже здурів
І дітей своїх поїв.*

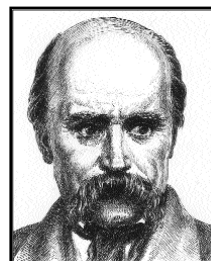
Знайшла своє відображення в народній творчості і поспішна примусова колективізація:

*Дурний батько з своїм СОЗом
Віддав коні з новим возом!
Віддав коні, віддав віжки.
Ходи тепер, дурний, пішки.*

Сталін всю провину за ці злодіяння звалив на республіканські і місцеві органи пар-

Продовження на с. 4

Сьогодні в номері:



Шевченкіана

стор. 6—7



Життя і подвиг
Олекси
Гірника

стор. 5



Жіночий
проект

стор. 14



Любов
Олександра
Василенка

стор. 15

ЛУЦЬК 1429 РОКУ: ПЕРШИЙ З'ЇЗД МОНАРХІВ ЄВРОПИ В УКРАЇНІ

У січні наступного 2004 року виповнюється 575 років з часу першого з'їзду монархів Європи, який проходив у м. Луцьку. Цей з'їзд одним із перших закріпив основи міжнародного права у проведенні конференцій, конгресів, з'їздів для вирішення спірних питань шляхом обговорення, діалогу. Саме у зв'язку з його непересічним значенням Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Т. Шевченка провело в УНІАН прес-конференцію на тему: «Україна — в Європейському домі», а Голова Товариства «Просвіта», народний депутат Павло Мовчан звернувся до Президента Леоніда Кучми з пропозицією проголосити 2004 рік — роком Європи в Україні. До речі, керівник Головного управління О. Рафальський надіслав на цей лист ось таку відповідь: «Шановний Павле Михайловичу! Повідомляємо, що Ваше звернення до Глави держави щодо проголошення 2004 року Роком Європи в Україні надіслано для розгляду та внесення пропозицій до Кабінету Міністрів»... Про історію та перспективи окресленої вище визначної події і розмірковує Іван ЧЕРНЯКОВ.

Читайте на стор. 8



ФОРУМ

Вельмишановні доброді! Прилучаюсь до вітань на адресу сьогоднішніх достойників, пошанованих і премією Вернадського, і всіма моральними та матеріальними заохоченнями. На одміну від багатьох інших, фонд Богдана Губського відзначає особистості, які мають неспростовний авторитет у суспільстві.

І цілком природно, що саме Фонд інтелектуальної співпраці зібрав нас у найшляхетнішій залі на раду та пораду стосовно того, як нам бути і що діяти у ці не вельми врожайні часи.

Я не заламую рук і не закую очей д'горі: мовляв, усе в нас погано! Як співаєтьс-ся в пісні: "І є в нас доля, і є в нас воля". І таланти не вигасли. І подвижники не вивелися. Один Петро Тимофійович Тронько сподіяв стільки, що позаздрили б цілі інституції!

Чи В'ячеслав Богуслаєв — генеральний директор легендарної "Мотор-Січі", який не тільки продукує авіамотори світового класу, а й не шкодує статків на духовну сферу.

Чи організатор нашого Форуму Богдан Губський, котрого шанують у всій Україні за добродійство, особливо ж стосовно дітей, яких він втаємничує в історію батьківського краю, кличе любити і шанувати материнську мову.

Чи Ліна Костенко, котра визначила верховинні досягнення поезії другої половини минулого і нинішнього століття. А вже не кажу про її подвижництво в Чорнобильській зоні.

Конкретними, справді патріотичними змаганнями здобула поважний авторитет "Просвіта". Та й Український фонд культури прийшов на Форум не з порожніми руками.

Отже, є в нас на кого рівнятися і в добродійстві, і в справдешній державотворчості. Однак ці подвижники не завжди мають належну державну підтримку. В прин-



фото К. Денисюка

НЕ РОЗДУМИ, А ДІЯ

Виступ Бориса ОЛІЙНИКА на Інтелектуальному форумі України 27 лютого 2003 року

ципі вона присутня, але якось спорадично. Хоч — заради справедливості — віддамо належне і міністру культури та мистецтв Юрію Богущуком і голові держкомітету радіо та телебачення Іванові Чижу за намагання вести державницьку лінію в гуманітарному секторі. Однак...

Я далекий від "квасного патріотизму" — не те виховання. Але будьмо одверті: чи не забагато і в оточенні президента, і в кабінетських структурах, і в парламенті, і в губернаторському корпусі, і в управлінні підрозділами культури тимчасовців з психологією глобалістів? Латентна ж сторона цієї течії — в яному відмежуванні од місцевих інтересів, норм і традицій на користь космополітично-всезагального.

Відтак, вимагати від нинішніх зверхників-олігархів любити Україну було б до

смішного наївно, оскільки у них свій менталітет, своя психологія, свій біомеханізм поведінки. За першої-ліпшої кризової ситуації вони злиняють туди, де їх чекають крадені валютні вклади.

Треба вже, нарешті, не лише фіксувати факти, а й аналізувати причини тривожних явищ, які свідчать про звуження українського поля в державі. І тут немає другорядного чи побіжного. Та не забуваймо й про особисту відповідальність.

Хоча б таке. Хто водив нашою десницею, коли ми викреслювали з паспортів позначку національної приналежності? І кому те вигідно? Задумаймося.

Тільки в останню мить під тиском громади зупинено підкоп під Софію Київську. А підкопувались же під всесвітню, всеслов'янську, а найперше — під нашу на-

27 лютого 2003 року в Києві відбувся Інтелектуальний форум України, в якому взяли участь представники наукової, освітньої, мистецької інтелігенції. Форум організували Фонд інтелектуальної співпраці "Україна — XXI століття", НАН України, Спілка ректорів вищих навчальних закладів України, на ньому були представлені всі творчі спілки, громадські організації, галузеві академії наук. На поважному зібранні виступили знані в державі люди, зокрема, голова ВР Володимир Литвин. Пропонуємо увазі читачів "Слова Просвіти" виступ члена Ради Фонду "Україна — XXI століття" народного депутата України, поета-академіка, голови правління Українського фонду культури Бориса Ілліча Олійника, що, на нашу думку, найповніше охоплює ті проблеми, про які йшлося на Форумі.



ціональну святыню! І всі, хто благословляв цей злочин, залишилися на своїх місцях.

І те діється в суверенній, правовій, незалежній державі!

Під пресом світової закуліси, але знову ж таки нашими руками знищено майже всі заводи по виготовленню висококашних лазерних дисків.

Зрештою, у нас уже забирають навіть Трипільську культуру, яка одвіку вважалася протослов'янською, протоукраїнською підвалиною. І ми знову ж примовчуємо: може, так і треба?

Придивіться: хто нині репрезентує сучасну українську літературу на розмаїтих зарубіжних імпрезах? І — найголовніше — хто й від чийого імені добирає та відряджає репрезентантів, котрих у рідній країні читач інколи ледве чи й знає?

Мовчимо і об тім, що на-

ші найпрестижніші зали скульптури і окупують досить примітні зірки далекого чи близького зарубіжжя. То більше, по сценах уже виключно розгулюють пропагатори сексуальної нетрадиційності! Прислухайтесь, яку тільки графоманію несуть ці безголові "орфеї"!

Тим часом справжня класика естради, позначена іменами Платона Майбороди, Ігоря Шамо, Олександра Білаша, Євгена Станковича, Ігоря Поклада, Івана Карабиця, якщо й згадується, то вряди-годи.

Кудись на околицю відсунуто видатного Майстра Анатолія Паламаренка — неперевершеного інтерпретатора Шевченкової творчості. Та й Тарасове свято помітно пригасло.

Чому унікальному співакові, який приніс світову славу Україні, — Анатолію

Солов'яненку — тільки за третім поданням було присуджено Шевченківську премію? Та й нинішнього року обійдено справді видатного і питомо українського композитора Віталія Кирейка. До речі, на його презентативний концерт не завітав жоден комітетчик. Хоч це — їхній прямий обов'язок. На основі ж чого тоді приймалося рішення?

Чому на мої неодноразові заклики створити комітет захисту української мови перед навалюю безграмотної іноземщини — у відповідь глухе мовчання?

Чому з репертуару, скажімо, театру імені Франка вилучено п'єси Олексія Колемійця — одного з небагатьох, хто бувив саме українську тему? Чи не тому, що саме ... тому?

Ці та подібні негачії з пунктирних усе виразніше вилаштовуються в лінію якогось спланованого нігілізму саме до українського. Як не парадоксально, але, попри словесний, риторичний патріотизм, в реальності ми стаємо менш самобутніми, аніж за радянських часів.

І чи припустимо, щоб радіо, телебачення та преса були переважно в руках тих, котрим, за визначенням Грушевського, "Україна не потрібна". А тим часом почали в Бозі чи ледве животіють саме ті видання, котрі, на межі ризику, змагалися за незалежність. Треба про це говорити одверто, заки нас іще за любов до матері знову не почали звинувачувати в "українському буржуазному націоналізмі". І це — на двадцяті роки незалежності! То чия у нас держава? Якщо наша з вами, то вона ж і має працювати на нас, а не трясця зна на кого. І час уже активніше просувати у всі владні структури свідом свого синівського поклоння молоді.

Відтак, нинішній форум, як ніколи, своєчасний, оскільки підвигає нас не тільки на роздуми, а й кличе до дії.

Доземно вклоняюсь усім, хто ініціював, згуртував і привів його до пуття.



фото О. Кутлякметова

Боротися з міфами зголднілого, маргіналізованого плебсу, згодного продати свою волю за шмат хліба, не розуміючи, що голод — наслідок несвободи, — справа марна. Тому звернемося до серйозніших міфів, які впливають на українську інтелігенцію і часом навіть творяться нею самою.

Міф перший. Сталін диктаторськими, гвалтівними методами, але все ж зібрав до купи українські етнічні землі, і сьогоднішня Україна, її державні межі — це результат сталінської політики.

Цей вельми поширений міф спростувати, мабуть, найпростіше. Поглянемо на видану 1914 року Імператорським російським географічним товариством карту діалектів "русского языка" (зрозуміла річ, до таких діалектів упорядники віднесли і "говори малорусские") — побачимо, що сфера павування української мови (отже, й українського етносу) включала теперішню Білгородську і половину Воронежської областей Російської Федерації, майже весь Красно-

мали ваги. А Перемишль Сталін подарував 1945 року комуністичній Польщі — політика батога і пряника у дії!

Ба, більше: практично всі українські землі 1918-1919 року або зголосилися до об'єднання в Українській народній республіці, або мали такі наміри. Історія, звісно, не знає умовного способу, але — якби не більшовицька інтервенція, то чи не відбулася б тоді Україна від інших, помітно слабших ворогів?

Міф другий. Сталін, звичайно, кривавий кат, але він прийняв державу з ралом, а залишив — з атомною бомбою, тобто здійснив успішну модернізацію економіки і суспільства на загал.

На перший погляд, це справді так. Але насправді Сталін структурно відкинув Україну на століття назад. Гірнична та металургійна промисловість, величезні латифундії-колгоспи з підневільною працею, виробництво зброї у небаченій кількості за умов життя абсолютної бідності населення гірших, ніж до повалення самодержавства —

СКРОМНІ ПРИНАДИ ДИКТАТУРИ

За даними Київського міжнародного інституту соціології, зараз майже 40 % українських громадян вважає, що Сталін був великим вождем, і понад 50 % — що сильний, владний лідер може дати державі більше, ніж будь-які закони. Іншими словами, Коба-Джугашвілі-Іванов-Петрович-Салін-Сталін продовжує єхидно посміхатися до нас із того світу.

Утім, видається, що жодної містики у помертвому житті найстрашнішого і наймогутнішого диктатора XX століття немає. Те, що Йосиф Сталін помер 50 років тому, 5 березня 1953 року — медичний факт. Те, що Йосиф Сталін продовжує жити у серцях та справах великої кількості українського народу — факт політичний. Отож і доводиться, хоч-не-хоч, регулярно звертатися до аналізу сталінської спадщини і, тим більше, міфів про Сталіна і сталінізм, котрі живуть у суспільній свідомості і впливають, бува, навіть на інтелектуалів.

дарський край, а перехідні діалекти — добрячі шматки Ростовської, Курської та Брянської областей. А ще суто українською була теперішня Брестська область Білорусі. Так само, як і певні території сучасних Словаччини, Румунії та Молдови. Чому ж Сталін не включив ці землі до складу УРСР? Найяскравіше, мабуть, можна простежити його мотиви на прикладі Берестейщини. Восени 1939 року, після "золотого вересня", тодішній намісник України Хрущов почав доводити Сталіну, що, мовляв, Берестя — це старовинне українське місто, що весь край населений українцями і так далі. Сталін його тільки висміяв. Чому? Тому, що через Брест йде стратегічна залізниця Москва-Варшава-Берлін; отже, місто й область мають бути у складі Західного військового округу (тобто — БРСР). Жодні інші міркування не

ось це і була сталінська "модернізація". З листів солдатів вермахту літа 1941 року відомо, що їх чи не найбільше вразило на "квітучій радянській Україні": жалюгідні сільські школи. Нація, яка дозволяє так поводитися зі своїм шкільництвом, справді належить до "нижчої раси", — писали солдати фюрера. Чи далеко впердє сягнуло з тих часів сільське шкільництво?

Підпорядкувавши фактично весь суспільний простір — від економіки до науки — потребам ВПК, гранично ідеологізувавши цей простір, Сталін і ВКП(б) створили нездатні до нормального життя і соціальності, і окрему людину. Наслідки цього ми бачимо сьогодні. Економіка УРСР виявилася нездатною до ринкової трансформації, а керівні номенклатурні кадри — до захисту національних інтересів.

Міф третій. Диктаторські методи — це

50 РОКІВ БЕЗ СТАЛІНА

погано, але у кризовій ситуації вони можуть бути єдино прийнятними.

Тут треба найперше провести чітку межу між авторитаризмом і диктатурою. Авторитарними лідерами були, скажімо, Шарль де Голль та Вінстон Черчилль. Але вони ніколи не намагалися ліквідувати опозицію, вільну пресу, побудувати концтабори для незгідних, централізувати економіку тощо.

Сталін власну тиранію не обмежував.

Наслідок: у 30-ті роки в СРСР були розроблені радіолокатори, реактивні гранатомети і гармати, крилаті ракети і навіть невидимі літаки. Але на початок Другої світової війни нічого цього не тільки на озброєнні — а і в експериментальних зразках уже не було; конструктори ж зникли в нетрях ГУЛАГу. Товариш Сталін не любив того, чого не міг зрозуміти. Коли Харків на початку 30-х років став, було, світовою столицею досліджень фізики ато-

ма, то не зрозумів цього: коні й йому, ліво, ос- іалектич-ся з цим.

А через десять років звинуватив фізиків, що вони "проспали" атомну бомбу.

Олвін Тоффлер, знаний канадський дослідник, зробив цікаве порівняння ефективності воєнної промисловості Німеччини та Великої Британії під час Другої світової війни. З'ясувалося, що у демократичній Британії вона працювала значно краще.

Можна й далі наводити міфи про ефективність практики сталінізму, але головне, видається, не у цьому. А у тому, щоб перестати, нарешті, орієнтуватися на скромні принади диктатури, на їхні начебто переваги у порівнянні з сьогоднішнім трибом українського життя. Так, можливо, і зараз якусь тактичну битву за допомогою диктаторських методів можна виграти — але ж розплачуватися за цю перемогу доведеться нашим дітям й онукам. Так, як зараз платимо ми за векселями сталінської доби.

•

Сергій ЧАЛИЙ



Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибує на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю непідробністю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливає час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуюватимуть у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руті" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідривно дивився на поля зеленої Буковини, впивався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руті", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проніс текст пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з красвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічці" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пінуться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних режюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закрутками залишеної у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Могу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомусь одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короточасним святам,

власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руті" — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому автору популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону руту" зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистрої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходилла його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короточасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача "Камертон доброго настрою". На вулиці стояв погожий осінній день, день, ко-

— поезія найвищої проби.

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет негмамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах



НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

ли люди вперше почули у Володиному виконанні "Червону руту" і "Водограй". До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променях бабиного літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопа-лі і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недовсяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню "Валентина". Співала натхненно, вражаючи. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходинки на площі я співав, пригадую, "Юність смерек, мов незрівнянний світ краси...". Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення, першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованої сцени передачі "Камертон доброго настрою" виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження "Червоної руті" і "Водограю", що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. "Червона рута" одразу зацьмурила не лише "Водограй", але й інші пісні.

Після "Камертону доброго настрою" друге життя "Червоної руті" дав однійменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чимі піснями — "Я піду в далекі гори", "Водограй", "На швидких поїздах" — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Громцева "Залишені квіти"! Я ніскільки не обмовився

Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадалися, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошому серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми вертали з зйомок. Співав, задумливо вдвигляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигодував його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сів за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послухаєте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настроїв більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легенду і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Ділося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!..

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор негмамовно бігав по ґаздівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону руту". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу



прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він зв'язав оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберю" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимир Івасюк було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограю" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти!". Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективі Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже годі й говорити. "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учас-

никами ансамблю. Левко, Василь та я приватно з Вишницею не захотіли. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної руті", "Водограю", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла всім гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вишницю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ краший. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку по-пурі на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводився перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було комфортно. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заодно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентові-композитору несподіваних прикрас. Навпаки, зі Львовом пов'язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вклада-

ся у звичні рамки вузу, надто вже "випирала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приемним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво дбав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасти і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала "справжню турботу" про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Ни-



Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

нішнього мосту з Вишниці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав загложити двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потім був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед диверма юрилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це

найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захваленнями преси.

Не можу не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ущент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — навряд чи такі аргументи подіяли б на бажаючих потрапити на концерт.

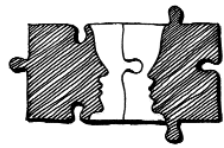
Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного ґудзика на пласці. Сестра Галя стукала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?"

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загаль скидає його з п'єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у крісла, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленим", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної руті" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш ґудзики...



ТОЧКА ЗОРУ

Не боюся, але серйозно побоююсь того, що Московський патріархат перейде на григоріанський календар раніше від Київського патріархату. І тоді створиться ситуація ще глупотніша од нинішньої.

Про цю проблему, розв'язання якої кінце не обійднє — і то вкрай терміново! — пишу од 11 лютого 1995 року (ось вже і ювілей “на носі”). Саме тоді, чи не вперше у сучасній вітчизняній публіцистиці поставив питання: “За яким календарем житимемо?” Бо життя водночас за двома календарями — григоріанським і юліанським, подвійне відзначення нового року (а вже тепер бачимо і подвійне святкування Різдва) — це очевидний анахронізм, який тільки на перший погляд видається дрібницею.

Коли Церква силою більшовицького невігластва і ленінсько-чекістської жорстокості була “відділена” од держави, така подвійність виміру часу могла бути якоюсь мірою виправдана відокремленістю світу православного мислення від мислення категоріями комуністичної брехні та лицемірства.

Нині, коли в діючій Конституції незалежної України читаємо такі високі слова: “...усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішніми та прийдешніми поколіннями,” — то це підтверджує той звершений історичний факт, що Основний Закон Держави визнає громадян держави підданими Бога, а отже визнає Церкву як суспільну, громадську, духовно-світську організацію і важливий

елемент державного устрою.

Подвійність виміру часу — це не дрібниця; пояснення цієї подвійності так званою традицією — не витримує жодної критики. Із сумом треба визнати, що подвійність (і не тільки у вимірі календарному) стала елементом нашої свідомості. Наявність двох стилів у виз-

одне, для так званих простих (читай — чесних!) громадян — інше?

Дві системи різних можливостей, дві державні мови, дві України — східна і західна, дві Церкви — московська і українська, дві правди про істинний стан речей в державі, дві статистики, два календарі — старий і новий, два век-

перходите на нормальний світовий календар? Адже цей анахронізм стримує наш рух у світову цивілізовану спільноту і, певним чином, знижує довіря до нас”. Відповідь була: “Паства не готова”.

А тим часом, ширяться чутки про перегляд деяких дотеперішніх постулатів у патріарших палатах Мос-

ріод візиту Святішого Отця Івана Павла II до Києва і Львова.

Московсько-російська Церква завжди була і залишається, передусім, організацією ідеологічною, яка стояла і стоїть на сторожі політичних, імперських інтересів Кремля. Саме тому перехід цієї Церкви на новий стиль визначення часу (якби він зараз відбувся) був би ще одним відчутним ударом по незалежності України.

Адже тоді б і Українській Церкві Київського Патріархату довелося переходити слідом (!) за Москвою, ще раз добровільно визнаючи свою залежність, вторинність, додаючи нових аргументів апологетам МП, котрі намагаються переконати світ у неканонічності УПЦ КП.

А вони таки перейдуть. У “Рік Росії в Україні”. І паства не чичиркне. Шкода тільки (якщо таке трапиться), що саме українська Церква стане свідком і участником у глупот-



Фото Т. Карлінської

ЦЕРКВА — ЦЕ ОРГАНІЗАЦІЯ СУСПІЛЬНА

наченні часу (старого і нового) є звичайним рудиментом комуністичної епохи, яка будувала свою ідеологію на двозначностях, на двох правдах, на подвійності оцінок життя. І тому щороку (і без сорому!) спостерігаємо цей шедевр абсурду — старий новий рік.

Поставимо собі запитання: кому вигідно, щоб в Україні надалі тривало існування двох різних стандартів життя? Для корумповано-кримінальної верхівки —

тори політики — на захід і на схід (хоча й тут все шито білими нитками) — все це штучно створені межі поділу суспільства для реалізації доведеного до московської досконалості принципу поділяй і владарюй. Один “Рік Росії в Україні” чого вартий за масштабами свого лицемірства, підступності, подвійності!

Ще три роки тому спитав у Його Святості Патріарха Філарета: “Чому не

московського центру. Зокрема й про варіант можливого визнання російською Церквою астрономічної правди часу і здійснення наміченого переходу на григоріанський календар.

У пресі вже повідомлялося й про деяку активізацію листування між Москвою і Римом. Алексій II явно хоче відновити свій авторитет у світі, втрачений у зв'язку з очевидно дурними акціями російської Церкви (в тому числі в Україні) в пе-

● **P. S.** Минулий тиждень, так само, як і щороку в ці дні, у Католицькій Церкві був тиждень молитов за єдність християн. До київських храмів приходили на спільну молитву православні, англікани, лютерани, адвентисти... Разом з католиками молилися за мир, спокій і щоб — як сказано в святій Письмі, — “була одна вівчарня і один пастир”.

На цих спільних молитвах ніколи не буває лише священиків Російської Церкви, хоча запрошення їм надсилають...

НАС ЧИТАЮТЬ ВІЙСЬКОВИКИ

З особливою радістю отримуємо в редакції листи з трикутною печаткою “МО України. Лист військовослужб. строкової служби”.

Цього разу — від пана Юрія Худоби, який, судячи з усього, до життя ставиться серйозно, часу на дурниці не витрачає, працює над самовдосконаленням, закінчив технікум, а нині й у війську не марнується.

Саме через призму баченого в армії юнак вважає, що нашій газеті слід ширше висвітлювати обставини (в тому числі й подекуди нестерпні умови) служби строковиків, більше подавати матеріалів про культурно-виховний процес у молодіжному середовищі, виносити на шпальти реальні факти цього процесу.

Приємно було побачити в дописувачеві нашого однодумця (“живу українською національною ідеєю і вірю в благополуччя України”).

На думку Юрія, газеті не вистачає висвітлення діяльності (в тому числі внутрішньої) політичних партій і громадських організацій державницького спрямування.

Шановний пане Юрію, судячи з підкреслених Вами суперрубрик, а також виходячи з Вашого бажання “реалізувати свої інтереси через участь у діяльності партії або громадської організації

ПРО ГАЗЕТУ

національно-патріотичного спрямування у сфері запобігання моральній і духовній деградації молоді”, Вам варто було б спробувати свої сили у репортерському відтворенні подій, які відбуваються на Ваших очах або за Вашою участю. Це можуть бути характерні (типові) сценки з життя, поточні інформації, епізодичні замальовки подій, випадків зі щоденної рутини.

Ясно, що ніхто не може стати Джеком Лондоном у 21—22 роки, але щоб їм стати потім, треба починати саме у ці роки. Отже, ми пропонуємо Вам надсилати свої дописи до редакції; можливо деякі з них виявляться вартими опублікування. Умова у нас лише одна: у дописах повинні бути неспростовні факти, чиста правда, дух доброти і справедливості.

Стефан КОСТКА

● **До речі.** Чи багато Ваших колег читають “Слово Просвіти”, чи наші публікації стають предметом обговорення? Які саме матеріали обговорювалися і які висловлювалися думки з цього приводу? Які публікації викликають сумнів і недовіру читачів, а яких найбільше очікують перед надходженням чергового числа? Чи (і як) використовуються опубліковані матеріали у навчально-виховній, ідеологічній, морально-психологічній підготовці воїнів? Пишіть. І нехай Ваша думка випереджає слово. Слово неспішне, обдумане.

НА КОГО ВІН ПРАЦЮЄ?

Перед Новим роком отримали новорічні вітання від нашого Президента. Шкодуємо, що викинули на смітник, а треба було б відіслати це привітання йому. Та шкода конверта.

Хотілося його запитати, чи він і справді не знає, як живе простий люд, особливо пенсіонери і безробітні, які йому довірили на виборах, коли він говорив, що то тільки вчився керувати, а тепер вже по-справжньому буде працювати. Країна доведена до зубожіння.

А чи знає Леонід Данилович, скільки нашого люду, в основному молодого віку, тиняється зарубіжними країнами по заробітках і як їм там живеться? А куди попадають наші найкращі молоді жінки та дівчата?

Боляче дивитися на дітей-жебраків, що й до школи не ходять. І це ж не лише на периферії, а й у київських підземних переходах їх достатньо.

Та до чого ж він довів Україну і її роботящий люд! Боляче дивитися на молодих людей, які на ринках працюють реалізаторами... А цій ще молоді треба родити і ростити дітей. Яке ж

КРИК ДУШІ

після цього буде потомство?

Шановна преса, допоможіть нашому “гаранту” спуститися на землю, ширше відкрити очі і подивитися, до чого доведена країна.

Зараз дуже багато говорять про накопичення коштів для пенсії. Подібне вже було, коли він говорив, що то тільки вчився керувати, а тепер вже по-справжньому буде працювати. Країна доведена до зубожіння.

Чому в нашій країні поділили народ на “чорних” і “білих”? Одні з них, ідучи на пенсію, отримують 80% від зарплати, а інші — 50%. І щоб не вище, як 135—140 грн. Мабуть, щоб не об’їлися. Невже пенсіонерам з держaparату і на пенсії треба більше і калорійніше їсти, ніж пенсіонеру “нижчої раси”?

Ніна ДУБИНА.

● м. Кобеляки Поголівської обл.

Від редакції: Це лише один, але досить типовий з великої кількості подібних листів, на одну тему, які отримала газета у січні.

МІКРОЕСЕ

«НА НАС ВИШИТІ ХРЕСТИКОМ СОРОЧКИ...»

Іноді прикро, коли кричиш і кличеш занадто емоційно й голосно: “Люди!!!”, а вони, почувши оклик, обов’язково злякаються і зроблять вигляд, що не почули.

Вони вже звикли бути не людьми. Вони — парафіян, електорат, козацтво, робітничий клас, українці, татари, галичани, п’ємонт, еліта, олігархи, мастодонти пера і ще якась худоба чи якісь, як ярличок на товарі, як ознака від розуму ближнього. І коли вони подумки об’єднують усі ці найрізноманітніші означення до одного букету, вони обов’язково назвуть його традиційною українською мальовничою культурою... і заплачуть. Заплачуть-заридують: їх культура їх же не влаштує, не по них буде одягнута, не ними написана.

Вони так і не навчилися читати, хоч і писали і читали цілі сторінки між рядками. Вони так і жили, між рядками. Вони про безпосередність і щиросердність уже вичитують лише між рядками. Вони виробили звичку швидкого і розумного читання й забулися читати у ритмі свого серця і серцем.

І не встигне впасти сльоза з їхнього ока, й не встигну змигнути, коли побачу вже не “Слово Просвіти”, а слово від одного “пресвітера” і не вільну і соборну Україну, а собор для вільних від українського народу. Вони ще кажуть, що це не вони у всьому винні, а інші, ще гірші за них. Вони не хочуть змінитися, вони навіть забули, як бути здоровими. Вони вмирають від задухи та інфарктів у розквіті інтелектуальних і творчих сил, а їм пишуть “Дитинки” і “Школярики” і вчать правильно дихати і не жертви навіть на християнські свята м’яса. А вони крутять пальцем біля чола, завжди шанують тільки покійних (тому і великих) авторитетів від скальпелів і кажуть: “Як так у холодну воду? Та ми ж християни, не язичники, потомствені козаки, на нас вишиті хрестиком сорочки, на свята ми завжди їх одягаємо і на все готові, коли перваку вип’ємо!!! Ми не якісь там йоги-вегетаріанці, не якісь там невірні турки. Як так християнин-русич і без вина, і без горілки?...” Вони ніби не знають, що в Христа в Ізраїлі не було чаю, а тільки молоде вино і маца; і пили його учні молоде вино замість чаю-води, і їли опрісноки, як хліб... І просвітилися у п’ятдесяті ніч, коли були чистими душею і тілом. І не встигаєш дописати рядка, коли почуєш ще прикрішу новину: у Криму чубиться російськомовне й затуркане батюшками й отаманами неукраїнське козацтво і кримські татари за землю й межі.

І думаєш, що не існує меж без людини розумної: у природі без людини все раціонально співіснує і допомагає одне одному жити, проникаючи одне в одне...

Олександр КОВТУН,
с. Слобода Шаргородська,
Вінницької обл.



ЮВІЛЕЙ

У Києво-Могилянській академії урочисто відзначили ювілей Лесі Українки. До 132 річниці від дня народження товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка підготувало літературно-мистецький вечір “Лесина віра”. Вечір вела народна артистка України Лариса Кадірова. Вона і запросила на сцену Галину Стефанову, актрису тонкого ліричного обдарування. Ліричність її не має нічого спільного із солодкавим пафосом. Грає героїнь надпотужної енергетики. На сцені у виконанні Стефанової прозвучав уривок “Одержимої”. Ожила на сцені Міріам... Моно-вистава, котра вимагає не стільки особливих декорацій, скільки камерної атмосфери. Потім Роман Веретельник зачитав уривок своєї наукової праці. Власне, розуміння центрального образу “Одержимої”. Цілісне і цілком сприйняття для вуха першокурсників “Могилянки”. Адже вони і були основним тлом актової зали. Читала уривки з листів

СХОДАМИ ГІГАНТІВ



Галина Стефанова

Лесі Українки Ніла Крюкова, розважав глядачів дитячий ансамбль “Цвітень” при Українському Національному хорі імені Г. Верьовки. А ще “божевільну правду” кинула в зал Кассандра. Уривок з однойменної драми представив Київський експериментальний театр.

Наразі маю величезну спокосу процитувати уривок зі статті Ліни Костенко “Поет, що ішов сходами гі-

гантів”:

“Леся Українка була не тільки видатним драматургом, вона була істориком особливого дару. Дару історичної інтуїції. Вона писала в трьох вимірах — у вимірі сучасних її проблем, у глибину їх історичних аналогій і в перспективі їх проєкцій на майбутнє. Як це було можливо — то вже четвертий вимір. Вимір її геніальності...

Абсолютну рацію мав О. Дойч, коли писав, що “Леся Українка в області драматургії була справжнім новатором”. Але є така інерція: назвавши Лесю Українку справжнім новатором, тут же й докинути, що “її новаторство спиралося на традиції українських і російських драматургів...

Відверто кажучи, я не бачу на той час ані в російській, ані в українській драматургії традиції, на якій могла б спертися Леся Українка.

Велетням не обов'язково спиратися.



Ведуча Лариса Кадірова спілкується з глядачами

Спираться на велетнів.

Якби Лесина Кассандра сперлася на Москаля-чарівника, то у нього поперек би хруснув.

Що робити Одержимий в декораціях реалістично-побутового театру? У Лесі

Українки і верби ж інакші.”

Так чутливо, глибиною, осмислено-інтуїтивно мало хто розумів Лесину віру.

Уляна ГЛІБЧУК

ТЕАТР

БОЖЕВІЛЬНА ПРАВДА

Ким є той, хто наважиться зробити виклик богам, знехтувавши його волею і відмовившись підкоритися йому? Мабуть, справжнім божевільним — себто, вільним від страху, законів, забобів, суспільства, нарешті, вільним від бога і навіть рівним йому, бо хто ж іще з простих смертних має сміливість не скоритися, не стати його рабом, а змагатися з ним? Божевільною вважалася й Кассандра — вона ж відмовилася прийняти божий дар — кохання самого бога Феба-Аполлона. За таке свавілля (свою волю) вона отримує інший божий дар, котрий, щоправда, більше скидається на покару — дар пророцтва, якому ніхто не вірить. Такий дарунок чимось подібний до троянського коня: хочеш — не хочеш, а прийняти змушений, хоча несе він нещастя і страждання.

Долі непочутої ясновидиці і присвячено виставу “Кассандра” за драматичною поемою Лесі Українки і новелою німецького письменника Г. Е. Носсака, представлену Київським експериментальним театром НаУКМА (режисер і художник по костюмах Олена Богатирьова). Перша дія і частково друга базуються на творі Лесі Українки, інша частина другої дії — на новелі Носсака. Скорегувати саму Лесю! На перший погляд — сміливий крок. Але поєднання двох зовсім різних літературних джерел дає несподіваний результат. Яка вона, пророчиця, на сцені?

Кассандра бачить нічим не прикрашену голу правду. І це викликає ненависть її оточення. Вона ж говорить не те, що хочуть від неї почути, і не плете павутиння солодких ілюзій. Натомість всі воліють слухати несправжнього і брехливого пророка — її брата Гелена. Приємні прогнози куди зручніші — вони ж бо не ви-



магають ніяких дій і зусиль. Саме тому Гелен вважається “правильним” віщуном. А Кассандра на думку більшості — “неправильна”, вона не пророкує, а, мовляв, наврочує нещастя. Насправді ж отрута не в її словах: біди, які вона бачить, виявляються каталізаторами отруєних ілюзіями душ її оточення. Бо ж істина нікому не потрібна... Аскетичний чорний плащ Кассандри (акторка — Вікторія Авдєєнко) різко контрастує з безглуздом вбранням її родичів — хаосом яскравих тканин, стрічок і прикрас, всім отим фальшивим блиском. Біле вбрання бога Феба, троянця Долона і Агамемнона (їх грає один актор — Ярослав Чорненький) — тих чоловіків в житті Кассандри, які так чи інакше були їй близькі за духом, теж вирізняється на фоні чудернацьких шат, але гармоніює з чорним плащем ясновидиці.

Найстрашнішим тягарем для Кассандри стає те, що вона не в змозі вплинути на хід долі. Адже постійні докори і ненависть з усіх боків позитивні віру в себе, вона починає сумніватися у власній ідентичності і у правдивості того, що бачить. Несподівано спорідненою душею виявився Агамемнон, чия бранкою стала Кассандра. Він — ще одна людина, яка могла подивитися правді в очі. Так само Агамемнон і Кассандра не відвели погляду і від смерті — коли бачив

ую правду, вигляд смерті вже не лякає. На цьому закінчується Лесина драма, та не закінчується вистава.

А що ж після смерті Кассандри? Може, нарешті, наступні покоління збагнуть велич її постаті? Але творці дійства підсилюють актуальність і водночас трагізм цієї давньої історії: немає пророка у власній Вітчизні. І людей, як і раніше, не цікавить правда. Їх більше приваблює копісування в чужому приватному житті. У продовженні вистави за новелою Носсака згряг жебракує духу на перешкоду Кассандра відмовила богу, і чому він обрав саме її, і що то був за дивний зв'язок (на рівні телепатії) між нею і Агамемноном, і що вона йому там знову наврочила? Саме ця частина спектаклю осучаснила проблему, бо ж обивательський погляд жебраків духу на перешкоду Кассандра відмовила богу, і чому він обрав саме її, і що то був за дивний зв'язок (на рівні телепатії) між нею і Агамемноном, і що вона йому там знову наврочила? Саме ця частина спектаклю осучаснила проблему, бо ж обивательський погляд жебраків духу на перешкоду Кассандра відмовила богу, і чому він обрав саме її, і що то був за дивний зв'язок (на рівні телепатії) між нею і Агамемноном, і що вона йому там знову наврочила?

Катерина ТАРЧЕВСЬКА

АКЦІЯ

МРІЯ ПРО

Воно так буває. Щойно замислившись про серйозне, як у голову лізуть різні, не скажу непристойні, проте аж ніяк не глобальні думки. Скажімо, бринить речитативом віршик про Вовочку: “З зернини — хліб, з промінчика — зоря, і Ленін теж свою дорогу почав колись із букваря”... Анекдот? Мабуть, ненароком замислилася про те, з чого ж почався “український бест”, себто резонансна мистецька акція “Книжка року”. Асоціації, знаєте...

“Книжка року-2002” відбувається четвертий рік поспіль. Крізь експертну оцінку в 2003-у пройшло 1335 книг. Наразі марко результати книжкових хітів у відповідних номінаціях. “Бестом” “Вершин” у підномінації “українська класична література” став перший том “Дмитра Донцова” видавництва “Кальварія”. У підномінації “зарубіжна класика” переміг Марсель Пруст. “У пошуках втраченого часу”, видавництва “Юніверс”. “Києво-Могилянська академія в іменах. XVII — XVIII ст.” “К-М Академія” стала переможцем у підномінації “українське та зарубіжне літературознавство”. До речі, одна з яскравих претендентів на “гран-прі”. Віват, Академія! Відповідно номінацію “красне письменство” поділили на “українську прозу”, “поeziю” та “есеїстику”. Вітаємо переможців: львівську “Піраміду” з їх “Приватною колекцією” від Василя Габора, поетичну книгу Василя Герасим’юка “Поет в повітрі” та Романа Коргодського “І дороги. І правда. І життя; у пошуках внутрішньої людини”.

“Софія”, себто сучасна українська філософія, також подарувала трьох лауреатів. “Жінку в історії” Оксани Маланчук-Рибак (Львівський національний університет), “Вірші і розмови” Ганса Георга Гадамера (видавництво “ї”) та антологію “Лібералізм” від видавництва “Смолоскип”. “Орхідеї” київської “Просвіти” перемогли у номінації “Енциклопедія”. Як і Вільям Ф. Ганонг “Фізіологія людини” та Мала енциклопедія “Українського козацтва”. А у “Дитячому святі” незмінним фаворитом залишається “А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га”. “Вовченятко, яке запливало далеко в море” та “Гаррі Поттер”. Конкуренцію склали лише львівське Видавництво Старого Лева у підномінації “розвиваюча література”. Дарія Цвек “Малютам і батькам”.

І нарешті кульмінаційний момент: “гран-прі” “Книжки року 2002”. Його володарем стала професор Наталія Яковенко та її “Паралельний світ”. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI—XVII століть. Віват! Минулого року найвищої нагороди не було присуджено. Тим паче “віват!” пані Яковенко та видавництву “Критика”.

З чого почався “український бест”?.. Коли українські видавництва були у напівзанепаді... Мабуть, з крихкої мрії про велич, потугу, масштаб. Вона, мрія, пережила і першу, і другу, і третю зиму. Наразі “номінаційні списки” дають підставу сподіватися, що 2003-й стане роком переломної структуризації українського книжкового ринку...

У. М.

Рецепція сучасної України в Західній Європі відбувається на багатьох різних рівнях: офіційно-дипломатичному, політично-ідеологічному, інформаційно-аналітичному, інтелектуально-академічному, зрештою, на психологічно-побутовому. Доводиться констатувати, що кожному з них тією чи іншою мірою властивий негатив і доволі упереджене ставлення до України. На це існують як об’єктивні причини — складна й невітлумачувана для західного менталітету внутрішньоукраїнська ситуація, — так і суб’єктивні чинники: політичні стереотипи, брак інформації, а то й просто інстинктивне несприйняття Іншого.

Разом з тим спостерігається значна зацікавленість українською тематикою серед академічних та інтелектуальних кіл Західної Європи, і однією з найактивніших країн у цьому сенсі є Італія. Українські студії існують при всіх великих університетах — у Мілані, Генуї, Венеції, Неаполі, а в 2000-му році в Римському університеті “La Sapienza” (його можна умовно назвати головним вищим навчальним закладом країни й порівняти з Київським Національним університетом імені Тараса Шевченка) було інституціоналізовано кафедру українознавства, що для сучасної західноєвропейської славістики є справжньою подією. Специфічним чинником тут виступає той факт, що українська діаспора в Європі нечисленна, й на відміну від Сполучених Штатів та Канади, розвиток українознавства здійснюється науковими колами й за підтримки державних структур самих західних країн, а вивчення українистики зорієнтоване, передовсім, на італійців. Конкурс на завідування цією кафедрою виборола професорка Оксана Пахльовська.

З 1993 року в Італії діє Асоціація Українських Студій, яку тепер очолює відома славістка, професорка Міланського університету Джованна Броджі.

У 2003-2004 роках Асоціація планує провести наукові конференції, присвячені Голодомору, Чорнобилю, а також ситуації зі свободою слова в Україні, Польщі та Росії. Інший напрям діяльності — це підготовка двомовної антології української літератури. Певна річ, усі ці заходи потребують фінансування. Здійснювати його було б набагато легше, якби Україна входила до Європейської Культурної Програми, що її членами є всі центральноєвропейські країни від Польщі до Румунії. Тим не менше, серед планів Асоціації — презентації в Італії книжок і фільмів на українську тематику. Так, у січні цього року в Римі відбулася презентація книги Катерини Войчук, професорки політології Бірмінгемського університету (Великобританія) “Формування України” (“The Moulding of Ukraine”) про конституційний процес у новій українській державі.

Італійська Асоціація Українських Студій тісно співпрацює з колегами з Німеччини, Франції, Австрії, Польщі й, зрозуміло, з України, адже її завдання — сприяти інтернаціоналізації дисципліни та створенню європейського українознавства. Саме воно, а не американська чи канадська україністика, має вирішальне значення для реального повернення України не тільки на геополітичні, а й на культурні мапи світу.

Олена ПОНОМАРЕВА



Більшість європейських народів мають споріднені мови, походження яких учені відносять до спільного індоєвропейського ядра, що існувало у давні часи. Так що у дуже глибоку давнину європейські народи почали свій розвиток від одного історичного кореня і сама історія призначила їм майбутнє об'єднання. Вхождення значної частини Європи у Римську імперію майже 2000 років тому, у "священну Римську імперію" часів середньовіччя, спроба завоювання її Наполеоном, створення Священного союзу держав після наполеонівських війн, Троїстого союзу та Антанти в часи Першої світової війни, завоювання Гітлера та Сталіна тільки наочно підтвердили, що європейські народи не можна об'єднати силою.

Важливою особливістю розвитку так званої Західної європейської цивілізації були взаємовідносини з цивілізаціями Азії, які відрізнялись од неї. Однією з найважливіших історичних подій в історії Європи та Азії їх взаємовідносин був так званий Луцький з'їзд європейських монархів 1429 р.

Україні. На відміну од недавного часу Флорентійського собору ієрархів християнської церкви у 1439 р. цей з'їзд майже не аналізується у дослідженнях істориків середньовічної історії Європи. А тим часом він має пряме відношення не тільки до історії України і цілої Європи, але й до її відносин із цивілізаціями Азії. Його історичне значення може стати позитивною запорукою для багатьох рішень сучасного Європейського Союзу, адже приводом для тогочасного об'єднання зусилля європейських країн стала зовнішня загроза їх завоювання Османською Туреччиною. Зрештою, і в XX ст. балканський півострів став загрозою існування незалежності всього Європейського континенту.

Організації з'їзду монархів Європи у Луцьку в 1429 р. передували такі історичні події. З глибин Азійського континенту до Європи у XIII ст. дійшли войовничі монгольські племена Чингісхана. На самому початку XIV ст. у Малій Азії почала зароджуватися мусульманська держава турків-османів, які поступово займали території Візантійської імперії. Упродовж дуже короткого часу їм вдалося завоювати майже всю малоазійську територію Візантії. Об'єднані сили болгар, сербів, волохів та угорців намагалися зупинити турків на р. Мариці, але зазнали поразки. У 1389 р. у битві на Косовому полі турки здобули перемогу над сербськими військами і Сербське королівство перестало існувати, а ще через кілька років була завоювана Болгарія. Шлях до середньої частини Європи для завоювання турків у Подунав'ї був відкритий. Для багатьох східноєвропейських та центральноєвропейських країн постала реальна загроза турецького завоювання.

На деякий час завоювання турків у Європі були

зупинені завдяки поразці султана Баязіда I (1389—1402 рр.) від монгольського завоювання Тамерлана у 1402 р. біля міста Ангора (сучасна Анкара). Сам султан Баязід, отримавши блискучу перемогу над європейськими лицарями, загинув у полоні. Але дуже скоро турки знову почали війни і в 1422 р. обложили Константинополь, хоча й не змогли його взяти. Саме тому 1429 р. відбувся з'їзд європейських монархів у Луцьку на Волині, що належала Великому князівству Литовському.

Виникає запитання, чому свій перший з'їзд європейські монархи вирішили зробити не в центральній частині Європи, а майже на її східній околиці? Визначальною фігурою в організації цього з'їзду став один із наймогутніших східноєвропейських володарів — великий князь литовський та руський Вітовт-Вітаутас (1350—1430 рр.).

Після виступу Кієвського

товсько-Руської держави. Домовившись із Сигізмундом I, Вітовт розіслав усім королів, князів та керівникам європейських країн запрошення прибути у Луцьк на грандіозний з'їзд, відкриття якого було призначено на початок січня 1429 р. Отож до Луцька прибули литовсько-руський князь Вітовт, польський король Ягайло-Владислав II, німецький імператор Сигізмунд I, король Данії Ерик VII, магистри пруський та лівон-

нізувати новий загальноєвропейський похід проти турків нашоувхнулися на негативне до цього ставлення і Ягайло-Владислава, і самого Вітовта. Не допомогла навіть пропозиція Сигізмунда I переселити частину Тевтонського ордену з Прибалтики у Північне Причорномор'я для боротьби з турками. Особливу роздратованість Сигізмунда I викликала позиція Молдавського князівства, яке відмовлялось йому надати до-

стосувалося об'єднання західної католицької та східної православної чи візантійської християнської церков, а також реформи західної Церкви. До учасників з'їзду з промовою звернувся Сигізмунд I, який віддав належне православній візантійській церкві, знайшовши в її діяльності більш позитивні риси, ніж у західній. Потім цю промову неодноразово використовували православні теологи у диспутах з католицькими свя-

дор. Підписання Флорентійської унії про об'єднання греко-православної та латинно-католицької церков не привело на практиці до цього, але через 167 років після Луцького з'їзду, в 1596 р. було ухвалено Брестський церковний унію про об'єднання православної церкви України та Білорусії з католицькою церквою у складі Речі Посполитої.

Луцький з'їзд монархів Європи 1429 р. таким чином став найважливішою міжнародною подією XV ст., позначеною зникненням значної кількості феодальних князівств, як і самої священної Римської імперії. XV ст. заклало основи розвитку європейського гуманізму, доби Ренесансу та визначних досягнень європейської цивілізації. До речі, саме це століття ознаменувалося відкриттям Америки.

Незважаючи на те, що не було досягнуто реальних наслідків, Луцький з'їзд монархів європейських країн став одним із найважливіших початків європейської міжнародно-політичної конвенції, з'їздів європейських монархів шляхом обговорення,

вислуховування думок та побажань різних суперечливих сторін, поступового відходу од організації хрестових походів, народження думки про загальноєвропейські інтереси культурно-дипломатичної європейської сім'ї, яка бажала політичної рівноваги.

Мабуть, майже через 400 років після Луцького з'їзду першою такою відкритою і великою зустріччю європейських монархів був відкритий конгрес 1814—1815 рр. — по завершенні війни коаліції європейських держав проти Наполеона та зміцненню їх Священного союзу. Але історія організації та проведення Луцького з'їзду європейських монархів 1429 р. посідає особливе місце в історії поєднання Європи. Тим паче, що саме зараз настав той історичний момент, коли можна відзначити святкування цієї важливої для історії Європи події. Ні в XIX, ні в XX століттях такої нагоди, на жаль, не було. У XIX ст. значимість середньовічної історії Польщі та Литви була для Росії певним застереженням їх перебування у складі Російської імперії. У 1929 р. святкування 500-річчя також було неможливим у зв'язку зі ставленням Сталіна до всіх історичних проблем, пов'язаних зі згадками про належну роль Польщі, Литви чи України у далекому минулому.

З тих же причин неможливо було і згадати про 550-річчя першого з'їзду монархів Європи у Луцьку в 1429 р., коли Європа була розділена на два табори, а Німеччина складалася з двох держав, що входили до протилежних таборів. І тільки на початку XXI ст. з'явилася можливість достойно відзначити 575-річчя цієї події, коли Європа стрімко об'єднується, а головні учасники цього з'їзду являють собою незалежні європейські держави.

Іван ЧЕРНЯКОВ

ЛУЦЬК 1429 РОКУ: ПЕРШИЙ З'ЇЗД МОНАРХІВ ЄВРОПИ В УКРАЇНІ

монголами Київська Русь частково увійшла до новоствореної держави Золотої Орди. Та впродовж XIV ст. Литовському князівству вдалось витіснити татар і заволодіти більшістю території колишньої Київської Русі, приєднавши навіть степові землі Північного Причорномор'я. Вітовт був чи не найкolorитнішою політичною фігурою того часу на всьому європейському просторі.

Місцем для проведення з'їзду Вітовт вибрав найулюбленіше йому місто Луцьк на Волині, яке він отримав від Ягайла-Владислава під час їх примирення ще у 1386 р. Луцьк, імовірно, був вибраний ним для проведення з'їзду і з політичних міркувань, щоб підкреслити не тільки литовську підтримку влади Вітовта, а й руських князів, його спадкоємність від князів давньоруської держави Київської Русі.

Головна політична фігура того часу серед монархів Європи Сигізмунд I, який був імператором так званої священної Римської імперії, королем Угорщини, Чехії, походив із династії Люксембургів і був головним організатором невдалого походу європейських рицарів проти турків, що закінчився поразкою під Нікополем у 1396 р. Разом із римським папою він вважався на той час головою всього західного католицького християнства. До нього і звернувся Вітовт із пропозицією організувати з'їзд європейських монархів у Луцьку, щоб обговорити питання організації боротьби з турками та інші європейські проблеми, а потім скористатися цим і вирішити своє питання про надання йому королівської корони й визнання всією Європою як рівного всім монарха Лит-

ський, кримський хан, що був васалом Вітовта, господар молдавський, папський легат та послі від візантійського імператора Іоана VIII Палеолога. Участь Данії у Луцькому з'їзді поширює територію представництва європейських країн, бо в той час королів Данії підкорялися Швеція та Норвегія. У роботі Луцького з'їзду не змогли взяти участі Англія та Франція, які в той час були зайняті так званою Столітньою війною між собою.

Прийняття такої кількості гостей у маленькому місті на той час було справою непростою. У Луцьку зібралася вся світська та духовна еліта Європи, Польщі, Литви, Русі та інших країн. Збереглися свідчення про те, що на утримання гостей з'їзду щоденно витрачалось 700 діжок меду (крім вина та пива), 700 биків, 1400 баранів, 100 зубрів, 100 лосів і стільки ж кабанів. Засідання з'їзду, що чергувалися з улаштуванням пишних свят та бенкетів, тривали два тижні. Кожний з монархів мав особливу палату, де під його керівництвом засідала "Рада", що складалася з магнатів та представників державної влади. Відносини між своєрідними "комісіями" цього конгресу відбувалися через спеціальні депутації та посольства, які зустрічались між собою для обговорення спірних питань і вироблення певних рішень.

Учасників Луцького конгресу непокоїли зокрема події, пов'язані з війною між турками та Венеціанською республікою за право володіння Дарданеллами та Солунню (Салоніками). Різкими були інтенси- угорців та венеціанців на Балканському півострові, особливо щодо Албанії та Далмації. До того ж намагання Сигізмунда I орга-

помогу в боротьбі з турками. Поки турки не торкнулись інтересів Польщі і Литви, проблема боротьби з турецькою загрозою їх не хвилювала. Таким чином, учасники з'їзду не прийшли ні до якої згоди по першому і головному "східному питанню" боротьби з турецькою загрозою.

Друге питання стосувалося прохання Сигізмунда I про допомогу від Ягайла-Владислава та Вітовта проти гуситського руху в Чехії, що було підтримано і папою римським. Гуситські війни носили не тільки протестантський характер проти католицької церкви, але й національний характер — проти засилля німецьких феодалів. Початок цих війн пов'язаний із виступом чеського мислителя та діяча Реформації Яна Гуса (1369—1415 рр.), якого, незважаючи на охоронні грамоти імператора Сигізмунда I, спалили як еретика. Саме з початком гуситських війн Сигізмунд I стає королем Чехії і організовує проти них 5 хрестових походів (1420—1431 рр.). А 1428 р. — напередодні Луцького з'їзду — гуситські війська перейшли у наступ і дійшли до Саксонії, Бранденбургу і навіть Прибалтійської Прусії.

Особливе занепокоєння у Сигізмунда I викликала участь на боці гуситів загонів волинського князя Ф. Острозького та польського-литовського князя С. Корибутовича. Прохання про допомогу проти еретиків-гуситів не тільки Сигізмунда, але й римського папи поставили Ягайло-Владислава і Вітовта у незручне становище: їхні симпатії були на боці гуситів. Було досягнуто лише згоди про те, що вони перешкоджатимуть участі добровольців з Польщі та Литви у гуситському війську.

Третє питання на з'їзді

стосувалося об'єднання двох християнських церков перед турецькою і мусульманською загрозою християнському світові, а також у боротьбі з еретиками. Але і в цьому питанні учасники з'їзду крім обговорення самої проблеми не змогли досягти ніякого позитивного рішення. Католицькі монархи Європи, у тому числі і Сигізмунд I, польський король Ягайло-Владислав II, який прийняв незадовго до того католицьку релігію, Великий князь Литовський Вітовт вороже ставилися до православного візантійського імператора Іоанна VIII Палеолога як до схизматика.

Таким чином, учасники Луцького з'їзду не змогли дійти згоди. Зате вони сприяли припиненню конфлікту між Данією та Ганзейськими містами на користь Данії, оскільки їхні інтереси були далекими від цих подій. Основною подією, заради якої збирався з'їзд, було коронування Вітовта.

На Луцькому з'їзді, як уже мовилося, було порушено й одну з одвічних європейських проблем — об'єднання західної католицької та східної православної церков, що залишається не розв'язаною досі. Але треба віддати належне представникам всієї Європи, котрі намагалися це зробити за 5 років до поразки європейського війська під Варною та Флорентійського собору. Прагнення об'єднання церков було відповіддю на програмну промову про це імператора Священної Римської імперії Сигізмунда I на Луцькому з'їзді за 10 років до того. У Флорентійському соборі брав участь імператор Візантії Іоан VIII Палеолог, представник київської та московської православних церков митрополит Іси-



Традиція Шевченкових сходів у Будинку-Музею Т. Шевченка дуже давня, вже чимало літ їх проводить нинішній директор Ольга Іванівна Руденко. Ці задушевні розмови та небуденні виступи проходять з такою одвертістю й наповненням, яких дарма десь почути.

— Сьогодні я намагатимусь говорити про те, про що я раніше не говорив, — так розпочав свій виступ відомий письменник, лауреат Національної премії імені Шевченка Валерій Шевчук. — У ці дні ми маємо якось по-своєму з'єднатися в душі, ті, котрим болить доля України, котрим Україна є чимось дорогим і високим.

Не тим, які цю Україну не люблять, та шукають будь-якої нади, щоб її обплувати та потопити. Через те я й кажу: хто любить Шевченка, той любить Україну, хто не любить Шевченка, той раїну не любить. Так воно вже торично склалося і так воно, очевидно, й буде. Але... сьогодні пинюся на тому питанні, яке ми

принципі не до кінця усвідомлюємо: як Тарас Шевченко ставив до державності України, яку Україну він бачив чи хотів бачити... Те, що вона мала цілком виразні форми в часі Київської Русі, це цілком зрозуміло. Фактично це була держава певного роду над визначеною територією. Але ж це ще не було втілення української національної ідеї. Бо втілення національної ідеї починається тоді, коли народ з етносу перевтілюється в націю. Тоді питається, коли українці вперше назвали себе нацією. На те ми маємо досить виражений документальний фактор 1595 року у книзі невідомого автора "Унія". Там вперше наших людей названо нацією. І вже з XVII століття на пам'ятках визначається цей суспільно-політичний вердикт — нація замість етносу. Зокрема, з'являється такий термін, як козацька нація. Що означає нація? Це форма державної еліти, форма держави.

Річ у тім, що державоносну князівську еліту було втрачено ще в XVI столітті, хоча сама ідея князівської держави з її реставрацією була досить твердо поставлена. Однак, після загибелі роду Острозьких, котрі несли в собі кров Руриковичів, з деградацією вищих ешелонів українського шляхетства, зникла і сама форма державності. І ось козацька епоха породжує нову державотворчу еліту своєрідної формації, через що тодішні літописці цитують слова Стефана Баторія: "З отих лотрів колись виросте Річ Посполита" тобто, республіка незалежна... і ось, починаючи від Северина Наливайка та Богдана Хмельницького, хвиля за хвилею накопуються повстання, щоб фактично утвердитися козацькій нації як еліті і, таким чином, здобути автономію. Але ніхто з них не ставив постулату незалежності України...

Чи ставив його Богдан Хмельницький?.. В усних розмовах з послами, в усних висловлюваннях — так. Його метою було побудувати Україну у формі князівства. Він бачив себе, як князя, і фактично державу, яку створював, як васальне князівство, яке

потребувало за тодішню правовою системою верховного правителя, помазанника Божого. Тому в своїх офіційних програмах Богдан Хмельницький ніде не ставив постулату незалежності України. Цим і зумовлюється його політика в бік Польщі чи в бік Туреччини, до речі, не в бік Криму чи татар. Чому?.. Бо Крим був у такому державно-політичному становищі, в якому була й Україна. Тобто, це було князівство у васальній залежності від турецького султана, як вищого правителя тодішньої ієрархії.

І ось першим, хто поставив постулат незалежності України, був гетьман Петро Дорошенко.

СВІТЛИЦЯ КОБЗАРЕВОГО ДУХУ



Фото Т. Карпінської

Цей постулат він вивів юридичним актом домовленості з Турецькою державою, де поставив цілком незалежну Україну в дружніх стосунках. Бо коли Богдан Хмельницький входить у стосунки з іншими супердержавами, до царя, короля, султана, то це було підданство. Петро Дорошенко вперше з монархом вищого ґатунку намагався уникнути терміну підданства, це було щось на рівні братського союзу. Те, що так не вийшло, то інша справа, але фактично саме у нього юридично зафіксована ця ідейність.

Другий, хто підняв цю ідею і навіть спробував воювати за неї збройно, це був Петрик або Петро Іваненко, теж гетьман Українної часів Мазепи. Він із Кримом підписав цілком юридичний акт, де Україна визнавалася як цілком незалежна. Наступний, хто підняв цю ідею, був Іван Мазепа, але не до повстання, а тільки після нього. До повстання Мазепа стояв цілком на орієнталістських позиціях, як васал російської держави. І нарешті, його яскравий, відданий і надзвичайно активний наступник Пилип Орлик так само мав на своїх прапорах незалежну Україну і цю ідею. Принаймні, він хотів організувати Всеєвропейську коаліцію для вивільнення України і для перетворення її у цілком незалежну державу.

З появою Кирило-Мефодіївського братства та Книги Буття українського народу ідея ставиться чітко і ясно — Україна має бути вільною державою з добрими стосунками з іншими слов'янськими народами. Ця програма була мало знана, друкувалася дуже мало, фактично один тільки раз в 1919 році, у наші часи її де-не-де ще передруковували, хоч мало хто вдумувався у ту дивовижну програму і мало хто порівнював її з творчістю Шевченка. І коли порівняти творчість Шевченка з постулатами-пунктами цієї програми, побачимо дивовижну річ! Книга Буття українського народу фактично написана Костомаровим, після розробок та усних обговорень, погоджень, вони, можна сказати, здобули втілення і розробку під пером Тараса Шевченка. Фактично його "Кобзар" це є Євангеліє кириломефодіївців. Хоч Куліш та Костомаров потім, певною мірою, від тих ідей відійшли і ма-

коли жив Шевченко. Вони тільки ганилися, називалися розбійниками, бандитами, точно так, як росіяни тепер називають чеченців. І ось Шевченко ставить постулат — розбійник за волю не стане, не буде класти за неї своє життя. А гайдамаки-повстанці повстали не для того, щоб пограбувати в людей багатство і ним користуватись. Перед ними стоїть свята ідея — звільнення своєї землі, а коли існує ця ідея, то як їх можна називати розбійниками і злодіями, бандитами та терористами, як і сьогодні кажуть. Вони святі люди, бо вони воюють за те, що дано Богом, воюють за народ. А народ — це так само — Божа субстанція, створена не людьми, і через це — знищення народу — найбільший злочин у цьому світі. Саме "Гайдамакам" Шевченко каже, що польська орієнтація для України — найнесприятніша, про неї треба забути навіки. Зовсім не дивно, що буквально одночасно він пише ще одну поему "Катерина", де на алегоричному рівні ставиться інша проблема — про цілковиту аморальність і неможливість орієнтації на Росію. Через цю цю поему починається словами: "Кохайтесь, чорнобриві, та не з москалями, бо москалі чужі люде, роблять лихо з вами". Фактично "Катерина" — це дивовижна алегорична поема, в якій говорить про те, що між росіянами і українцями, як двома, так би мовити, символічними культурами — чоловіком і жінкою — сім'я неможлива і щасливого не може бути. І це руйнує звичаєве правило українського народу, на якому він побудував своє традиційне існування. Таким чином, відкидаючи орієнталістське бачення України у світлі возз'єднання з якимсь іншим народом, він приходить до думки, що тільки етнос, який усвідомив себе, мусить мати свої порядки, свою державу. І саме на цій основі постали його знамениті слова — "в своїй хаті своя правда, і сила, і воля".

Таким чином Тарас Шевченко дуже твердо і послідовно проводить свою ідею — кожному українцеві, щоб провести цю ідею в життя, треба звільнитися від своїх ренегатів. У цьому його позиція була нещадна, і саме тут він говорив, що може пролітисся сторіками кров у синє море, бо ренегати робитимуть усе, щоб України таки не було, щоб вона була для нас чужою. Ми й зараз на власні очі бачимо, що дядьки отечества роблять усе, щоб України не було, роблять наступально, немилосердно. Ми знову потрапляємо ніби в якусь облогу, а через те, що ми мало об'єднані в душі, а з'єднатися в душі ми можемо тільки одним робом — це з'єднатися в Україні, з Шевченком, в любові до України і до Шевченка. Це й дасть нам відчуття своєї сили, відчуття своєї національної повноцінності, щоб ми нарешті звели голову і сказали: "так, ми є в цьому світі, ми в ньому не хочемо нічого завойовувати, нікого знищувати. Але ми хочемо в ньому бути і ми в ньому будемо, незважаючи ні на що..."

Таким чином Шевченко створив надзвичайно цікаву і розгалужену систему свого суспільно-політичного мислення. Ось, наприклад, що таке поема "Гайдамаки"? Вона має кілька завдань, з одного боку, — це зміна суспільного погляду і реабілітація духу стихійних народних мас, які були в тому часі,

РЕПЛІКА

ЧОМУ МОСКОВСЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я БОЇТЬСЯ НАШОГО ПРОРОКА

Рік України в Росії, як усі ми могли переконалися, спонукав антиукраїнські сили до справжньої зливи брутальних випадів не тільки проти нашої державності, але й проти видатних синів українського народу. Зрештою, якщо б ми, шановний читачу, знали тільки переклад "Сочинения протоієрея Чернявина", що вперше вийшло на світ у Нью-Йорку до дня смерті Тараса Шевченка, і цієї "ложки дьогтю" вис-

идеали, мабуть, надто вже коротко "просвітити" усіх тих довірливих, хто вбачає у творчості Тараса Шевченка щире й високоталановите співпереживання спільної долі з Україною й українцями. "День народження і день смерті поета — 25 і 26 февраля, — зізнається обурений автор, — окружені каким-то мистическим почитанием. С 1861 г. эти дни чествовались на "Украине" (навіть саме це слово — Україна — автором бачиться тільки в лапках — ред.) і в Галичині, і в Америці, і в Сибірі, і в столицах России, і в Парижі — везде, где собиралось 3-4 "украинца".

Звичайно, можна було б висловити лишень вдячність Івану Чернявину за нагадування українцям про те, що до класового розбещення більшовизмом усі ми були набагато дружніші й організованіші стосовно спільного добра — задля України. Але ж нещодавно перевидана брошура розповсюджується не десь — на Святых Київських горах, у Лаврі. Недолугі підтасовки, покликані будь-що очорнити Великого Кобзаря, скомпоновані на ось такому рівні: "Недаром друг его Сошенко часто сердился на Шевченко за его вирши. И не мудрено: "вирши — плохие стихи" — см. Малая Советская энциклопедия", — зазначає видавничка редакція. Тобто, не гребує навіть елементарним незнанням української мови, в якій слово "вірші" має абсолютно інше значення, ніж у російській. Але весь істинний пафос протоієрея Чернявіна засновано на реанімації статті в журналі "Отдых христианина" за 1914 р., що нібито дає "обстоятельный и правдивый ответ" на те, хто такий Шевченко насправді. Заради того, щоб нагадати пастві про "завоювання" офіційної релігійної політики в імперії, і писалася ця брошура, спішно перевидана Москвою саме в рік України в Росії.

...Четверте століття війни Росії з Україною, як бачимо, триває. Неспроможне й досі усвідомити, в чому ж полягала християнська жертовність України, священство Росії намагається всіляко дискредитувати її національних пророків. На щастя, Тарас Шевченко не потребує захисту — його "Псалми Давидові", як і вся творчість, що повсталла проти упослідження людини, говорять самі за себе. А от усім тим, хто намагається таким ось чином "облічати безбожжє", ставлячи себе у ранг Усдержителя, доведеться відповідати. Недарма ж Святі Отці застерігали: "Про мертвах — або добре, або нічого".

Остап СВІТЛИК

ТАРАСОВІ ШЕВЧЕНКУ (акровірш)

Тривожний час пробуджує Вкраїну,
А ми очікуємо чогось.
Розрито льох і Воля з домовини
Аркаду фальші рознесе ось-ось.
Сивіє мати, йде по світу молодь,
Останній гріш розтрачує бідняк...
Великдень є, але комусь і голод,
І за дітей сердечний переляк.
Шматує дух чужа ідея —
Енергію висотує вона.
Вкраїна є, але не знаю, де я,
Чомусь немила рідна сторона —
Електорату край... А де ж вкраїнці?
Нашо вподобились волам?
Коли у долі зла по вінця,
У серці, мабуть, зла нема.

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ



ЖАХЛИВА НІЧ

“Це сталося в березні 2001 року, — згадує Леся. — Близько третьої години ночі, коли всі мешканці квартири мирно спали, трапилось лихо: вийшло з ладу пластмасове кріплення до бака в туалеті. Вода просочилась у квартиру поверхом нижче.

“Ви безсовісна жінка! Подивіться, що ви натворили!” — кричала на мене потерпіла сусідка Лідія Іванівна (з етичних міркувань ім'я змінено).

“Я не винна, — пробувала виправдатися я, ведучи розмову коректно і не опускаючись до базарної лайки, — але оскільки аварія відбулася на моїй території, — я звичайно допоможу Вам із ремонтом. Але давайте зробимо все за законом”.

Наступного дня комісія ЖЕКу, оглянувши сусідчину квартиру, встановила, що для відбудовного ремонту слід побилювати стелю, переклеїти шпалери та відремонтувати електропроводку на загальну суму 281 гривня 83 коп.

НЕВГАМОВНИЙ АПЕТИТ

Позичивши гроші, я вирішила негайно розрахуватися з сусідкою і навіть встигла сплатити їй 160 гривень, щоправда без розписки: ми ж сусіди. Прийнявши гроші, сусідка заявила: “Мені гроші не потрібні — робіть мені ремонт”. Погодившись, я домовилася з майстром по ремонту квартири, і вони, разом із сусідкою, поїхали на ринок “Юність” за придбанням (за мої гроші) нових шпалер. Але на ринку від багатющого вибору товару очі Лідії Іванівни розгорілися. Вона почала вимагати для себе “елітні” шпалери, вартість яких значно перевищувала ціну її стареньких та вицвілих, що були залиті. Потім сусідка й зовсім завереждала: “Той ремонт, що ви збираєтеся мені робити, мене не влаштує!”, — і зовсім відмовилась од моїх послуг.

Збентежена, я звернулася за порадою до майстра ЖЕКу Г. Ольшанської, яка сказала мені так: “Гроші Ви сусідці давали, на ринок возили, ремонт зробити намагалися, отже, совість Ваша чиста. Не ваша вина в тому, що вона сама не знає, чого хоче”.

Я заспокоїлась, але навіть не уявляла, що за мою спиною збираються чорні хмари. Через два з половиною місяці після залиття Лідія Іванівна звернулася до науково-дослідного будівельного інституту з проханням провести в своїй квартирі комплексний ремонт. Окрім заміни шпалер та штукатурки стель, загальноремонтні роботи вмістили в себе також паркетне покриття, облицювання кахлем та багато інших відбудовних робіт, які не мали нічого спільного з наслідками конкретного заливття. Маючи на руках кошторис, що вп'ятеро перебільшив суму збитків, окреслену ЖЕКом, сусідка підступно подала на мене до суду. Напевно, вона вирішила витягти з мене якомога більше грошей, за мій рахунок зробити собі євроремонт, використавши факт заливття як привід.

“Совість у Вас є? — запитала я сусідку, — Ви, мабуть, думаєте, що я банкір? Ні, я — звичайний бібліотекар і отримую досить скромну платню. Крім того, у мене на утриманні студентка-дочка та мати — інвалід II

У таку пастку потрапила київський бібліотекар Леся Туровська, сімейний бюджет якої спустошений, а майно описано державним виконавцем. “Зараз я суджуся вже не стільки зі своєю непорядною сусідкою, скільки з самою байдужою судовою системою, яка не лише не бажає мене зрозуміти, а навіть не хоче вислухати”, — розводить руками Леся, що має намір мужньо захищати свої права у Європейському суді.

ПАСТКА ДЛЯ ІНТЕЛІГЕНТНОЇ ЛЮДИНИ

групи. Чому я повинна робити Вам євроремонт? Я згодна відшкодувати лише те, що заподіяно заливттям і передбачено кошторисом ЖЕКу”.

ЧЕСНА ЛЮДИНА В ЦІЙ КРАЇНІ БЕЗПРАВНА

“Мені не пощастило з адвокатом, — продовжує свою гірку сповідь Леся, — я довірила свою справу непорядній жінці, жадібній до грошей. Вона висмоктала з мене чималу суму, а до справи поставилася дуже непрофесійно і недбало. Лише один факт: адвокат не пред'явила суду навіть кошторис про заливття, складений ЖЕКом, і суд розглядав лише кошторис будівельного інституту. Вона не потрудилася довести, що Інститут взагалі не мав права робити експертну оцінку наслідків заливття, а його кошторис, складений (до речі, не державною мовою) через два з половиною місяці після подій, не мав ніякої юридичної сили.

Справу було програно, і суд ухвалив стягнути з мене 2 107 гривень, з урахуванням моральної шкоди, яку я Лідії Іванівні немовби заподіяла. До того ж, усі судові витрати традиційно також були покладені на мене.

Не вірячи в таку несправедливість, я подала скарги в Апеляційний, а потім у Верховний суд. Але у мене немає ні грошей, ні впливових покровителів. Тому судді поставилися до мене байдуже. В Апеляційному суді, на мій погляд, мою справу або взагалі не читали, або на всі мої пояснення просто заплющили очі. А до Верховного суду мене й не допустили, оскільки, на думку членів судової колегії, докази, наведені в моїй касаційній скарзі (цитую): “Не містять ознак неправильного застосування судом норм матеріального або процесуального права”.

Всі свої гроші я витратила на суди, моє майно описане і підлягає конфіскації. Але заради того, щоб не перемагало зло, сидіти склавши руки я не збираюся, а буду продов-



жувати в міжнародних інстанціях шукати справедливості. Тим більше, що моя дрібна справа давно вже вийшла за рамки побутового заливття, а йдеться про порушення українською судовою системою мого почуття людської гідності. Як громадянин, я не хочу, щоб у нашій країні могли чинити з кожним, як зі мною.

КОМЕНТАР ЮРИСТА ЛАРИСИ ГОРНОСТАЄВОЇ

У народі кажуть, що близький сусід краще, ніж далека рідня. Кажуть і таке: “Сусіда держись, з сусідом дружись”. Що й говорити, з сусідкою, що мешкає на нижньому від неї поверсі, Лесі Туровській аж ніяк не пощастило.

Хочу відзначити, що Лесин випадок, на жаль, не поодинокий. У зв'язку з тим, що, як правило, в нашій державі завжди обмаль грошей на проведення не тільки капітальних, але й профілактичних житлових ремонтів, досить часто виникає ситуація, коли, перефразуючи слова відомої пісні з фільму “Велика перерва”, хочеться застогнати: “Ми заливаємо, нас заливають...” Водопостачальні системи, особливо у старих будинках, не витримують ніякої критики: нескінченно течуть крани, ревуть труби, а у сантехніків ЖЕКів і вдень зі свічкою не знайдете необхідних деталей.

Якщо в вашій оселі трапилось побутове лихо — хочу порадити головне: Люди! Залишайтеся людьми. Пам'ятайте: якщо у вашого сусіда вчора “зірвало” кран — завтра те саме може відбутися у вас. Допмагайте один одному, зберіться разом для обговорення, без зайвих звинувачень та образ, спільно вирішуйте проблеми спільного проживання. Не доводьте справи до судового розгляду, бо в такому випадку, як це трапилось з Лесею, може закру-

титися байдужа та бездушна судова машина, не зацікавлена в тому, щоб справедливим чином виправити ситуацію.

На мою думку, Леся із самого початку конфліктної справи припустилася помилок, що у кінцевому підсумку загнали її в глухий кут. Незважаючи на щире серце та бажання негайно виправити ситуацію за свій коштів, Лесі не треба було одразу ж визнавати свою вину. Адже, наскільки я зрозуміла, заливття відбулося внаслідок ненавмисної і непередбачуваної аварії.

У заливтці квартири сусідки не було також її злого умислу. Більше того, від цього заливття передусім постраждала Лесина квартира, про що Леся делікатно замовчує.

Швидко зваливши всю вину на Лесю, ЖЕК, на мій погляд, завчасно перестрашував себе від можливості власної відповідальності за прорив гнучкої трубки. Втім, якби сантехніки ЖЕКу систематично проводили профілактичний огляд закріплених за ними квартир, такого лиха, мабуть, не сталося б.

Ще один потенційний винуватець аварії — це завод-постачальник такої ненадійної сантехніки, оскільки саме він виготовив пластмасове (а не металеве) кріплення. З часом воно знощилось і одного дня (а точніше, ночі) не витримало водного тиску і зірвалося.

Отже, це сама Леся мала проявити ініціативу і подати позовну заяву і на ЖЕК, і на завод. Але, попри це, жінка сама зробила себе жертвою. А нахабна сусідка тим і скористалася.

І все ж таки, невже в нашій великій державі і справді бракує реального захисту від наклепників та шкурдерів?

На фото: Леся Туровська з усім стосом скарг, які вона марно писала в різні інстанції, шукаючи справедливості.



“ЗОПОТА» ДИТИНА

тка Миколка Яценко кість, але у вихователів Васильківського дитбудинку, де мешкає хлопчик, немає грошей, щоб зробити дитині операцію.

Тетяна Петрівна Іванова, директор Васильківського дитбудинку, бере на руки Миколку.

— Це “золота” дитина, — каже вона, притискаючи хлопчика до грудей і ніжно погладжуючи його русу голівку. — Миколка слухняний, розумний, лагідний, але доля його не балувала. Неповнолітня мати хлопчика відмовилась од нього в пологовому будинку, і зараз, крім вихователів дитбудинку, в Миколки немає нікого в світі. Хлопчик дуже хороший, здібний, але в нього косоокість. Щоб вилікувати її, потрібна платна операція, але фінансування дитбудинка обмежене і ми не маємо можливості вилікувати хлопчика. Якщо хтось із читачів “Слова Просвіти” зможе допомогти Миколці, ми будемо дуже вдячні.

Телефонуйте нам: 8-271-625-63.

На фото: Миколка Яценко та директор Васильківського дитбудинку Тетяна Іванова.



Чорнява піаністка у чорному платті сідає за чорний рояль. Торкається клавіш — “Місячна соната”, сумна і велична, заповнює зал філармонії. Зникає час, зникає відстань — є тільки вічність. Піаністка грає із заплещеними очима, ніби ноти вкарбовані в її свідомість. Зачарований зал навіть дишає тихіше, аби не заважати музиці. Раптом у когось в кишені задзеленчала мобілка. Власник телефона сердито викидає його, бо що зараз може бути важливіше, ніж музика?

Коли концерт скінчився, піаністку Євгенію Демченко оточили друзі та шанувальники. Квітів подаровано стільки, що жінка не в

МУЗИКА ПОТРІБНА, ЯК ХЛІБ, ВОДА, СОНЦЕ

зможі охопити руками всі букети троянд та гвоздик.

— **Пані Євгеніє, ви граєте переважно класику. Усі ці твори до вас виконували тисячі піаністів. У чому ви бачите своє художнє завдання: точно відтворити музичний твір чи виконати його по-своєму, виразивши власну особистість?**

— Якщо ми проведемо експеримент і запишемо в студії, як десять різних піаністів виконують “Місячну сонату”, то, слухаючи запис, переконаємося: кожен з десяти виконував твір по-своєму. Але ці нюанси помітні лише фахівцю. Впевнена, що у ХХІІ столітті “Місячну сонату” гратимуть і сприйматимуть не так, як це робимо ми. Справжнє мистецтво завжди віддзеркалює свою епоху, а сприйняття мистецтва людиною — це також віддзеркалення епохи, в якій живе ця людина. Тому в мистецтві неможливе механічне повторення. Музика — це живий океан звуків, почуттів, думок, мрій, надій. Музика рятує, захищає, лікує, музика потрібна людині, наче хліб, вода, сонце...

— **Пані Євгеніє, ви часто виступаєте з концертами за кордоном. Як там ставляться до українців?**

— З великою повагою, симпатією і спів-

чуттям. Вітають, що ми здобули Незалежність, бажають нам успіху у розбудові держави. Знають про Чорнобиль, про наші негаразди в політиці та економіці, про те, в яких злиднях ніколи живуть і створюють шедеври наші митці.

— **Але ви — відома піаністка, дипломант одного з престижних міжнародних конкурсів. Мабуть, для вас не існує матеріальних проблем?**

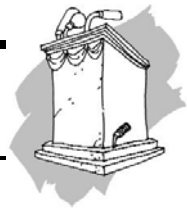
— На жаль, матеріальну скруту відчуваю і я, так само, як усі чесні люди в Україні. Ось я сьогодні грала на цьому роялі, а він старий, незручний... Нерідко виникає така ситуація: мене запрошують на гастролі за кордон, а я не маю грошей на дорогу.

— **То вам теж потрібен меценат?**

— Так. Якщо знайдеться меценат, який допоможе організувати мої концерти, я зможу повністю розкрити свій творчий потенціал, гратиму краще, дам більше концертів.

На фото: Євгенія Демченко після концерту.

Шановні друзі! Якщо ви можете матеріально допомогти талановитій піаністці, телефонуйте їй: 8-294-58-367.



ПОВСТАНЬ, УКРАЇНО!

Країною втрачених можливостей із корумпованою владою, в якій “панує закон клану, а не сила закону”, назвав Україну на Всеукраїнському надзвичайному з’їзді депутатів усіх рівнів від опозиції лідер “Нашої України” Віктор Ющенко. На його думку, і на думку багатьох інших учасників з’їзду, що відбувся 2 березня в столичному Палаці культури і мистецтв, зараз настав час консолідації різних політичних сил довкола спільної мети — зміни існуючої в державі злочинної системи влади на чолі з Президентом. За словами делегатів з’їзду, опозиція повинна об’єднатися, незважаючи на ідеологічні чи інші розбіжності, що виникають у її лавах.

На з’їзді мовилося про серйозні зловживання влади на місцях, тиск на окремих опозиційних політиків і політичні партії, до яких вони входять. По суті лунали ті слова, які ми чули багато разів. Але, на думку багатьох учасників опозиційного захо-

ОПОЗИЦІЯ ПРИ КРАВАТКАХ

ду, у словах тих, хто виступав з високої трибуни, не було закликів до конкретних дій. У залі нерідко панували емоції, які були зайвими на такому заході. Дехто навіть провів аналогію між цим з’їздом і з’їздом компартії у радянські часи.

З іншого боку, такий з’їзд мав величезне значення для української опозиції, бо зібрав делегатів усіх верств суспільства з усіх регіонів України. Це був перший захід такого значення, який мав на меті спонукати опозиційні сили на місцях до рішучіших дій. Справедливо було зазначено те, що акції протесту мають відбуватися не лише в столиці, а й у кожному місті і навіть селищі. А ще ефективнішим може бути загальнонаціональний страйк.

На з’їзді багато хто очікував офіційного приєднання “Нашої України” до акції “Повстань, Україно”, але Віктор Ющенко знову не робив конкретних заяв з цього приводу. Не почувши бажаного у промові лідера “Нашої України”, деякі присутні в залі почали волати: “Регламент”. Натовп, хай навіть у краватках, хотів майданних емоційних закликів, а отримав слова розуму. Можливо, дехто не отримав бажаних слів, але не всі, на жаль, помітили, як складно в теперішній час, особливо Віктору Ющенку, приймати важливі політичні рішення.

Революція не терпить нерішучих, але і на емоціях далеко не зайдеш. Ймовірно, усвідомивши ці слова, учасники з’їзду все ж зробили

вагомі кроки і підписали низку документів, зокрема, Декларацію єдності опозиційних сил. На жаль, “Наша Україна” була представлена лише як гість, а тому цей документ був підписаний СПУ, БЮТ та КПУ без участі політичної сили на чолі з Віктором Ющенком. Окрім вищезгаданого документу з’їзд ухвалив оприлюднені Юлією Тимошенко Звернення до Верховної Ради та Звернення до українського народу.

Це був лише перший, але доволі успішний з’їзд опозиційних сил. За словами лідерів опозиції, цей захід не був одноразовим і спільні обговорення наболілих питань у лавах опозиції триватимуть і надалі. Хочеться вірити, що такі заходи підуть на користь не тільки опозиційним силам, а й українському суспільству загалом.

Богдан ГДАЛЬ

АХ, ВЕРНІСАЖ!

КОЛИ РІК КУЛЬТУРИ ЗБИГАЄТЬСЯ З РОСІЙСЬКИМ

Міністерство культури збирається подарувати громадянам більше, ніж зазвичай, культурно-мистецьких заходів, у тому числі й тих, що відбуватимуться в рамках року Росії. Бо 2003-й, до того ж, ще й оголошено роком культури в Україні. Ще цього року в столиці відбудеться фестиваль “Вернісаж” — ювілейний, 15-ий. Фінал заплановано на 6 березня.

Мета фестивалю з не ювілейно вбогим бюджетом — держава платить лише за оренду палацу “Україна”, спонсорів немає — пошук нових “мистецьких лічностей”. Саме так повідомив журналістам один з мінкультівських чиновників. Внески учасників цього року збільшено до 250 гривень, нагорода переможцям — статуетка “Ніка”. Нагороджуватимуть передусім пісню, у зв’язку з чим фестиваль уже не раз критикували — як наслідок, лівова частка призів дістається членам журі.

— То й що? — з милою безпосередністю реагував заступник голови журі Дмитро Мухарський. — У журі сидять такі велети естради, що за їхню працю треба дати.

З такою логікою сперечатися важко.

Тим часом українську публіку чекають гастролі російських артистів. Їх буде так багато, що “дай, Боже, нам усіх витримати”, як заявив начальник відділу музичного мистецтва Мінкульту Анатолій Корисько. “Витримати” треба буде Державний академічний симфонічний оркестр Росії, хореографічний ансамбль “Берьозка”, камерний оркестр “Московія” та багатьох інших.

— Чому б у рамках року Росії не привезти в Україну російських зірок першої величини? Наприклад, Мстислава Ростроповича чи ансамбль “Віртуози Москви”? — поцікавилася автор цих рядків.

Тому, відповіли мені, що список гастролерів складає міністерство культури Росії. А воно з українцями не узгоджує, кого б вони хотіли бачити на своїй сцені.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

«ЗЛИДЕННІ КАПІТАЛІСТИ» — ЦЕ ПРО НАШУ ПРИВАТИЗАЦІЮ

“РОСІЯ ДИКТУЄ СВОЮ ВОЛЮ ЗАСОБАМИ ЕКОНОМІЧНОГО ВПЛИВУ”

Чи не найголовнішим українським приватизатором виступила Росія — попри те, що об’єм її інвестицій в Україну не перевищує 50 мільйонів доларів США. Тим не менш, її представники контролюють цілі галузі промисловості в Україні — зробила висновок голова спеціальної парламентської комісії з питань приватизації **Валентина Семенюк**. Один із найбільш сумнозвісних прикладів — продаж Миколаївського глиноземного заводу.

— Україна фактично втратила контроль над підприємствами нафтопереробної галузі промисловості, зв’язку та ризикує втратити його над транспортними магістралями та постачальниками електроенергії. Росія вже найближчим часом зможе диктувати свою політичну волю Україні через засоби економічного впливу. Причому, і через просування своїх представників у органи державної влади та управління. Приватизація стратегічно важливих об’єктів іноземними, насамперед російськими, інвесторами здійснюється за демпінговими цінами.

Заслуги наших державних органів у процесах роздержавлення майна, як-от Державної податкової адміністрації та структурного підрозділу Міністерства юстиції Укрспецюсту, ще не раз, напевне, згадають нащадки незлим тихим словом — наприклад, Укрспецюст продав п’ять теплових електростанцій БАТ “Донбассенерго” за 207 мільйонів гривень за балансової залишкової вартості 1 мільйон гривень, а пакет акцій БАТ “Росава” — за 4,2 мільйона гривень за номінальної вартості 102,7 мільйона гривень. Чи притягли до відповідальності винних за цю фінансову оборудку, не повідомлялося.

Загальна ж практика приватизації, коли довірчі товариства та інвестиційні фонди наростили капітал, а мільйони громадян залишилися ні з чим, “спричинила глибоке розчарування людей та негативну оцінку наслідків приватизації. Власне кажучи, таким станом і користувалася групка людей, які потім стали мільйонерами”.

Серед головних негативних наслідків приватизації Валентина Семенюк назвала “розпорошеність колишньої державної власності серед дрібних акціонерів, які неспроможні впливати на управління виробництвом і розподіл прибутку. Друге — це повне і безкарне всевладдя управлінського

ПАРЛАМЕНТСЬКІ СЛУХАННЯ

Недавні парламентські слухання про наслідки й перспективи української приватизації констатували: хтось отримав чималу власність, когось позбавили останнього. Таких більшість, навіть через 12 років після початку приватизації, їм не варто розраховувати на захист держави — така оцінка ситуації теж прозвучала з трибуни Верховної Ради.

корпусу приватизованих підприємств з метою особистого збагачення. Результатом обвальної приватизації стала поява в державі понад 19 мільйонів акціонерів. Вони не мають доступу ні до установчих документів товариства, ні до інформації, хто є справжнім власником підприємства. Але часто такої інформації не мають і органи державної влади”.

ПРАВО ВЛАСНОСТІ ФАКТИЧНО НЕМОЖЛИВО ВІДСТОЯТИ В СУДІ

Тим часом, голова Фонду держмайна **Олександр Бондар** запевняв присутніх, що не все так погано. Саме продаж акцій Миколаївського глиноземного Олександр Миколайович всупереч Валентині Петрівні назвав “втіненням нової стратегії приватизації, прозорого, відкритого продажу”.

Загалом же приватизація, на думку доповідача, “стала фактично єдиним блоком макроекономічних реформ, які здійснюються відносно динамічно, під контролем Верховної Ради України та відповідно до законодавчих актів”. Ще один позитив — “що мільйони людей стали акціонерами, а дефіцит товарів та послуг як явище взагалі перестало існувати”.

Але є парадокс: “Три останні роки для приватизації стали роками вдалого продажу пакетів акцій стратегічно важливих підприємств, а з іншого боку стали роками найбільш гучних публічних скандалів”. Частина скандалів “спричинена недоліками в роботі фонду, однак його колектив відкритий для критики, постійно аналізує допущені недоречності”.

Про дуже дорогі для держави та громадян “недоречності”, за які, щоправда, годі когось покарати, розповідав суддя Верховного Суду **Іван Шицький**:

— Сьогодні держава, яка покликана забезпечувати захист прав усіх суб’єктів права власності, позбавлена можливості ефективного захисту своїх інтересів у процесі приватизації державного майна.

Передусім — “завдяки” супереч-

ностям у нашому законодавстві.

— Існує правове забезпечення приватизації дозволяє нехтувати метою її проведення і забезпечує в основному тільки відчуження майна від держави. Про істинність сказаного може засвідчити та частина суспільства, якій приватизація принесла безробіття, і та частина робітників приватизованих підприємств, які роками очікують виконання судових рішень про стягнення заробленої працею плати. При цьому всі вони здібнішого володіють корпоративними правами. У формі часток, паїв чи акцій, і по суті є капіталістами. Злиднені капіталіст — це вже складова історії народу України, породжена саме сертифікатною приватизацією. Кримінальні, цивільні і господарські справи, які розглядалися Верховним Судом України, свідчать, що процеси приватизації мають глибоко прихований характер.

Тож залишається розвести руками — “судовий захист права власності взагалі, в тому числі і права власності держави, позбавлений належної ефективності”.

Щоправда, існує модельний закон про господарські товариства, яким успішно скористалися деякі країни СНД. У нас же досі чинний закон про господарські товариства 1991 року, який, “має більше романтичного змісту, ніж правового”.

Нарешті, приватизаційна статистика від голови Рахункової палати **Олександра Симоненка**: упродовж 10 років здійснення державних реформ загальний обсяг випуску промислової продукції скоротився більше, ніж на 30 %, амортизація обладнання перевищила 60 %, агротехніки — 70 %. Постійно скорочується фінансування наукових і науково-технічних установ, які змінили форми власності.

На думку доповідача, “загально-технічний рівень виробництва досяг тієї межі, після якої настає деіндустріалізація підприємства”.

КОМЕНТАР ІЗ ПРИВОДУ

Голова бюджетного комітету Верховної Ради Петро Порошен-

ко: — Ключовими проблемами приватизації я назвав би непрозорий її характер, неефективне здійснення, велику кількість зловживань. Є просто злочином влади перед суспільством такий факт: у бюджеті були заплановані абсолютно реальні надходження від приватизації, однак це не виконується внаслідок політичної волі влади. Тому й не доводиться говорити про фінансування значної частини соціальних видатків.

Необхідно суттєво підвищити відповідальність працівників виконавчої влади, Фонду держмайна. Вже сьогодні за підсумками січня приватизація виконується менше, ніж на 20 % порівняно з минулим роком. Вже зараз відбувається повторення ганебних тенденцій минулого року, йдеться про створення штучного профіциту на фінансування зовнішнього боргу.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

P. S. Голова Фонду держмайна Олександр Бондар подав у відставку. Говорять, що його портфель дістанеться есдеку Володимирі Заплатинському.

●

●

«СОБОР» ЗАКЛИКАЄ УКРАЇНЦІВ ВИЙТИ 9 БЕРЕЗНЯ НА ВУЛИЦІ І ВОДНОЧАС НЕ ВІДКИДАЄ ІДЕЇ «КРУГЛОГО СТОЛУ»

Відбулося перше засідання Центральної Ради УРП “Собор”, обраної XIII з’їздом партії в грудні минулого року. У політичній резолюції, ухваленій на засіданні, відзначається: в Україні фактично розпочалася підготовка до майбутніх виборів президента. Особливістю ставлення УРП “Собор” до цих виборів, як відзначив голова партії Анатолій Матвієнко, є те, що “республіканці” переймаються не лише тим, яке прізвище носитиме майбутній президент, але й тим, на яку політичну команду він спиратиметься. Адже без такої команди досягнути якісної зміни системи влади, подолати “поглиблення абсурду”, яке, за визначенням А. Матвієнка, відбувається в Україні, очевидно, не вдасться.

Тому УРП “Собор” не лише закликає українців вийти на вулиці 9 березня, щоб засвідчити свою волю до демократичних змін, але й поглиблюватиме контакти з УНП Юрія Костенка, іншими національно-демократичними партіями, з якими спільно планується будувати єдину потужну політичну силу, яка зможе взяти відповідальність за вибори майбутнього президента. Водночас УРП “Собор” все ще не виключає можливості початку “круглого столу” із владою за посередництва церкви і авторитетних інтелектуалів.

Прес-служба УРП “Собор”

КАМ'ЯНЕЦЬ: З КАНЬЙОНУ — У СПИСОК ЮНЕСКО

Закінчення. Початок у ч. 9 від 26.02.2003 р.

ЯК ПОРОЗУМІТИСЯ ПО-ПОДІЛЬСЬКИ

Дружба народів у Кам'янці-Подільському — це не просто слова, а й обов'язкова година російської мови в середніх школах, чого давно немає в сусідніх областях. Заступник міського голови Дмитро Васильянов у розмові зі мною щиро шкодував, що всього одна — дуже, мовляв, втрачають від цього школярі, не вистачає їм великої російської літератури. Тому й спілкуються між собою не російською і не українською, а таким собі покручем, від чого Дмитру Сергійовичу сумно.

Смуток заступника могли б розвіяти ефір місцевої FM-радіостанції, ведучі якої пропонують "хорошо отдохнуть в развлекательном "Фильваркі-центре" і "новую песню группы "Тату", вивіски "Парікмахерская" чи "Фірменний магазин", або запрошення на дверях ресторану "Только у нас любовная вечерінка с Верочкой Сердючкой". Переважаючий статус мови північного сусіда в Кам'янці-Подільському можна пояснити не лише близькістю зрусифікованого сходу — за радянських часів у місті не бракувало об'єктів військово-промислового комплексу, розташовувалася військова частина. Насадки військових і місцевого населення надають перевагу "язику" — хто не вірить, хай здійснить прогулянку центральними вулицями Кам'янця.

Узимку вони виглядають похмуро й незатишно, а вимощені плиткою тротуари перетворюються на ковзанку. Особливо "романтичну", коли починає сугнати — у центрі ліхтарі є, а трохи далі і на околицях розраховуйте хіба що на саяво власних очей. Тому мені радили пересуватися по місту на таксі — всього три гривні за будь-який маршрут — транспортну проблему тут вирішено. Як-не-як, столиця Поділля претендує на звання туристичної Мекки. Ще — такого собі мікро-Срусалима: у

Кам'янці-Подільському обидві найвпливовіші релігійні громади представляють іноземні церкви — римокатоликів і православних російського патріархату.

У минулому між представниками різних народів, що жили у місті (крім поляків, турків, росіян і, звичайно, українців, тут мешкали вірмени, німці, євреї та угорці), різне бувало — і мирне співіснування з процвітаючою торгівлею, і конфлікти, які закінчувалися різаниною. Був період, коли місцеве самоврядування здійснювалося керівними структурами трьох громад — польської, вірменської та української, усі три мали рівні права. Суперечки ж на духовній царині негативно не відбилися — турки, захопивши Кам'янець, не зруйнували католиць-

кий собор, а лише поставили перед ним мінарет. Поляки, повернувши собі місто, мінарет не знищили, тільки встановили на ньому скульптуру Богоматері. Просто зразок міжконфесійного порозуміння — середньовічний.

Більш сучасний, міжпартійного порозуміння, виглядає так: міська рада, про всяк випадок пішовши назустріч побажанням трудящих лівої орієнтації, вирішила знову встановити повалений було пам'ятник Леніну. Мер Олександр Мазурчак без натяку на гумор говорив мені про мистецьку цінність монументу. Щоправда, встановлювати пам'ятник у сквері мали за кошти місцевого осередку комуністів. А ті чи грошей пошкодували, чи з ідейних міркувань — які, мовляв, кошти в пролетаріату? — ні копійки не дали. Так і спочиває собі Ілліч на якомусь складі — в горизонтальній, а не вертикальній позиції.

ФОРТЕЦЯ НАД СМОТРИЧЕМ

Гай-гай, що тут робилося в середині 90-х! Кам'янець переживав справжній туристичний бум, на площі Старого міста ніде було автобусам з гостями паркуватися. Найбільше гостей — із сусідньої Польщі. Головний об'єкт їхньої цікавості — старовинна фортеця. Мешканці Кам'янця мають давній звичай — у день весілля молодята спочатку приїжджають до її стін. Власне, тільки стіни у ній добре збереглися, з ними пов'язано безліч розповідей.

Наприклад, про легендарного пана Володийовського — національного героя Польщі, оспіваного в однойменному романі Г. Сенкевича. Тим часом, славетний пан Юрій, а не Міхал, як у романі, був нащадком українського шляхетського роду, у фортеці керував невеликим загonom драгунів. Він справді загинув під час оборони фортеці від турків, але не так, як це описано в белетристиці. Володийовський був смертельно поранений під час вибуху, його причетність до останнього — швидше ав-

торська версія. Захисникові фортеці зірвало потиличну частину голови, та обличчя залишилося неушкодженим. Героя з почестями поховали.

Інший герой, подільський Робін Гуд Устим Кармалюк, був ув'язнений у Папській вежі. За однією версією йому вдалося звідти втекти завдяки власноруч сплетеній мотузки і популярності у місцевого жіноцтва. За іншою Кармалюк втік разом зі співкамерниками через фортечні ворота, одного з них застрелили, Кармалюка поранили. Через певний час його знову повернули до фортеці. Вона ж "грала" в'язницю у художній стрічці про Кармалюка, була твердинею гугенотів Ларошель у "Д'Артаньяні і трьох мушкетерах" і ворожим замком у "Три-

майс, козаче!". Щоправда, у фільмі козаки заходять до Кам'янецької фортеці, а виходять чомусь уже з хотинської... Дехто з козаків залишився у фортечних підвалах назавжди — йдеться про доволі облізлих манекенів з муляжами зброї, є фігури мушкетерів, турків. Така собі нехитра принада для відвідувачів. У напівтемряві їм вмикають не надто доброякісну фонограму зі стогами і звуками начебто битви за кам'янецьку фортецю. Нібито має вражати, та, як на мене, чомусь не вельми...

Загальної панорами Старого міста на протилежному боці природного кам'яного каньйону не зіпсуєш жодною фонограмою. Сучаснішу і незатишну частину Кам'янця-Подільського з історичною з'єднує міст — збудований не традиційно впоперек русла річки, а вздовж — бо інакше не дозволяє ландшафт. З приводу походження моста котрий рік поспіль сперечаються місцеві та інші історики. Прихильники "римської" версії наводять переконливі аргументи, що міст пам'ятає ще римських легіонерів, бо був споруджений ще за їхніх часів. Опоненти наводять інші переконливі докази. Недавнє минуле моста пов'язане із "золотою лихоманкою", яка охопила Україну в часи пошуків скарбу гетьмана Полуботка.

Місцевому міліцейському начальнику на день народження "дорозичливіці" піднесли псевдо-старовинну карту з позначкою, де шукати скарб. Згідно з легендою, турки, втікаючи з фортеці в XVII сторіччі, перекинули на мосту чи то карету зі щирого золота, чи просто повен його віз. У річці те добро, мовляв, зтягло мулом — тільки б копнути глибше. У 1992 зі Смотрича під мостом відкачали воду і копали вдень і вночі. Поки не втопили бульдозер, а потім мали мороку, щоб його витягти. Золота в багнюці так і не виявили.

Натомість цілу дівку зі старовинними монетами, прикрасами тощо випадково знайшли у дзвіниці вірменської церкви в 1995. Всього в новітній історії було 14 коштовних знахідок. Приблизно в 1995 ж місцева картинна галерея з непоганою колекцією портретного живопису XVIII — XIX ст. не дорахувалася однієї з картин — портрета єпископа Тумановича, намальованого невідомим автором. Картину банально підмінили копією — зовсім не сенсаційна історія для українських музеїв. Сенсацією можна вважати те, що на реставрацію Старого міста Кабмін має виділити 2 мільйони гривень. Обіцянка наразі залишається обіцяною. Тим паче, що реальна потреба у коштах — разів у 12 більше.

...ТА ІНШІ ПРИНАДИ МІСТА

Добре, що є закордонні інвестори — ті не обіцяють, акладають гроші, як ірландці у місцевий цементний завод. Кам'янецька промисловість — одна з небагатьох в Україні, яка не простоє, а працює. А на заводі "Електрон", подекуди, є чи не єдина в державі "чиста кімната", в якій можна збирати вічнестери для комп'ютерів. Поки що не збирають.

Іноземці Кам'янцем активно цікавляться — китайська провінція Сучжоу ось-ось дозріє до підписання спільних документів.

Загалом же про китайців у Кам'янці мені розповіли повчальну історію. Неподаляк є містечко — Ки-



Козаки періодично штурмують Кам'янецьку фортецю

тай-город, назва якого походить від давньоруського "кита" — стіна. Тим часом китайським гостям його свого часу демонстрували як доказ їхньої давньої присутності на цих землях. Гості чухали чорняві потилиці — нове слово в історії Піднебесної. При в'їзді до Китай-города ще можна побачити напис заіржавілими ієрогліфами. Мао Цзедуну і не снилося...

У туристичний бізнес іноземці інвестувати наразі не ризикують — хто його знає, що завтра станеться в Україні? І сердешні туристи, повештавшись Старим містом, з'ївши обід за 7-10 гривень в котромусь із численних закладів громадського харчування, чимчикують на вокзал — нема тут наразі належної інфраструктури. Тим менш, прибутки від туризму у міському бюджеті стабільно зростають — в 2000-му екскурсійна діяльність збагатила кошторис на 60000 грн., в 2001 — вже на 150000.

Зросли б вони, мабуть, ще більше, якби широкий загальний знав, що під Кам'янцем цілий рік мешкав відомий провідний граф Каліостро. У власника замку села Судківці він орендував замок.

А в Миньківцях жив інший оригінал — відставний капітан Мархоцький. Капітан звільнив від роботи селян, але натомість вимагав, щоб вчили латину і відзначали свято Церери, сатурналії та інші фестивали давніх римлян. Сам Мархоцький прогулювався рідним маєтком у тозі і лавровому вінку, своє село оголосив територією "Римської держави", за що від церковників заслужив анафему, а в селян — репутацію святого. Невідомо, звідки дізналися про дивака автори відомої стрічки "Формула кохання", йому у фільмі присвячено монолог одного з героїв.

Втім, сьогодні громадянам Кам'янця — не до сентиментальних спогадів. Перше враження у приїжджого — все місто тільки те й робить, що торгує — чим завгодно і де завгодно. Проза життя. Поруч з великим транспарантом "розкладкою" "Торгівля харчовими продуктами на вулицях заборонена", на тих же вулицях ще до сходу сонця шикуються лави продавців хліба і



Мінарет з фігурою Богоматері перед католицьким собором

до хліба. У ранкових сутінках, щойно приїхала до Кам'янця-Подільського, мою валізу на коліщата якась ділова тітка сплутала з візком "кравчучкою".

— Квасольку маєте продати? Цибулю?

— Гм...

— Дівушка, якщо ви — новенька, то я дуже хорошо ціну даю — по рубль двадцять за кіло.

— Та я власне...

— Ну тада нічого людям голови морочити. Ну, добре — рубль сорок, але не більше. Іде?

— Взагалі-то я в готель їду.

Бізнес-вумен реагує ненормативно. Вдень я бачу її на стихійному ринку, за кілограм квасолі править 3.50. Чимало продавців, як і моя ранкова знайома, теж тішають око здоровим молодим рум'янцем на щоках. Усе ж таки недаремно Кам'янець-Подільський посідає третє місце в Європі за кількістю молодих людей на душу населення.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК,
Кам'янець-Подільський — Київ



ЙДЕМО ДО ЛЕСІ

Як до життєдайного джерела ми звертаємося до творчості геніальної Лесі Українки, щоб почерпнути духовних сил та снаги. Відкриваючи свято, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, народний депутат України **Павло Мовчан** відзначив, що в той час, коли Україну накрила хвиля дискредитації всіх святих імен, а цинізм посідає чільне місце у культурній політиці держави, ми повертаємося до найважливіших наших джерел. Книга «Листи так довго йдуть» повертає до справжніх скарбів, бо звернення до джерел завжди навчить того, що ми втрачаємо. Нас довго відлучали од національних джерел, а сьогодні опустили на соціальне дно. Такі книжки — це найкраще джерело, до якого ми сьогодні прийшли, щоб набратися наснаги.

Голова Союзу Українок Америки пані **Ірина Куровицька** розповіла про підготовку видання книжки «Листи так довго йдуть». Як тільки стало відомо про те, що у Слов'янській бібліотеці при Національній бібліотеці Чехії у Празі були виявлені архіви Лесі Українки, провід Союзу Українок Америки негайно створив спеціальний комітет. До складу його увійшла доктор Іванна Ратич, голова Союзу Українок Америки Ірина Куровицька, редактор журналу «Наше життя» Ірена Чабан (голова комітету). Оперативно було розроблено проект «Епістолярна спадщина Лесі Українки та її родини». І почалася велика праця. Професор Іванна Ратич стала спонсором цього видання. За її рекомендацією було доручено опрацювати архіви і підготувати їх до видання директору Музею Лесі Українки в Ялті Світлані Кочерзі. Нині це вже друге видання книжки, а перше розійшлося торік у США.

У своєму виступі **Світлана Кочерга** повідомила, що виявлено було понад тисячу документів, які чудом збереглися і чудом повернулися до нас.

— Ми щасливі, що сьогодні можемо прочитати деякі документи родини Лесі Українки і таким чином на крок підійти, щоб досягнути

цю геніальну постать. Я намагаюся пізнати Лесю Українку через листи. У 12-томнику, виданому за радянських часів, було багато вилучено. А наше видання допомагає збагнути, якою була справжня Леся Українка.

Саме завдяки турботам та винятковій самовідданості сестри Лесі Українки Ольги Косач-Кравинюк, збереглося чимало листів поетеси та її родини, що зникли були майже на півстоліття, — сказала пані Світлана. — Ми зробили найважливіше. Ми опублікували тексти і вони стануть доступні для всіх, кому дороге ім'я геніальної Лесі Українки.

Викладач Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка **Валентина Борисенко** звернула увагу під час роботи зі студентами на велике відчуження молоді од рідної історії. Тому такі видання допомагатимуть нашій молоді краще бачити нашу багату історію. Вона сердечно подякувала Союзу Українок Америки та упоряднику Світлані Кочерзі за це прекрасне видання.

Автор післямови, викладач Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка **Оксана Сліпушко** зазначила, що кожен із нових листів дає змогу глибше пізнати багатогранний талант Лесі Українки, побачити там ті грані її багатой натури, які раніше старанно завуальовувалися «радянськими лесезнавцями», або подавалися у потрібному «совєцькій» ідеології ракурсі. Книга ця, по-перше, нова сторінка у вивченні епістолярної творчості Лесі Українки. Через листи вона відкривається як видатний мислитель і геніальний поет. Тут багато роботи для молодих учених. По-друге, звернення до постаті Лесі Українки сьогодні як ніколи актуальне, бо це Лесі Українці належать слова про те, що **політика і суспільство мають бути моральними**.

Леся неодноразово наголошу-

Видавничий центр «Просвіта» спільно з Союзом українців Америки видали книжку неопублікованих листів із архіву Лесі Українки, віднайдених у Слов'янській бібліотеці у Празі. Презентація відбулася 22 лютого в Національній Спілці письменників.

вала на тому, що політика псує характер, як характер псує політику. А тому звернення до постаті Лесі Українки дає нам змогу зробити наше суспільство, наше життя більш **моральним**, більш компромісним у підході до української справи.

Директор видавництва «Просвіта» **Василь Клічак** звернув увагу на видавничі справи в Україні. Українські видавці ледве животіють. Висловив надію, що колись зміняться часи і ми побачимо повне видання творів Лесі Українки. **Дай, Боже, розуму нашій владі.**

Народний депутат України **Геннадій Удовенко** підкреслив, що в цій книжці його найбільше вразило те, що у 1945 році так звані «визволителі» забрали значну частину тих архівів до Москви, а за 12 років наша держава навіть не порушила питання про повернення культурної спадщини в Україну. Підбиваючи підсумки обговорення, Павло Мовчан сказав, що відбулася дуже важлива розмова. Порушувалося багато питань, що стосувалися як внутрішньої, так і зовнішньої політики нашої держа-

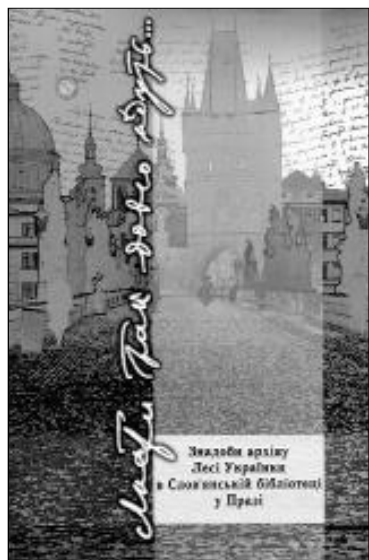


фото К. Денисюка

Квіти від просвітян — Лесі Українці

ви. Всього цей комплекс проблем зводиться до одного — влади. Проблема влади є найболючішою. Все, що ми маємо, це результат її владарювання... Та й це мине, як весняна повінь!

У Верховній Раді ми все робитимемо, щоб у наступному році були перевидані твори Лесі Українки, був створений науковий інститут Лесі Українки. Скажімо, кому потрібний отой інститут Погребинського? Для чого на вітер пускати народні гроші?!



Ще одне: Російський драматичний театр імені Лесі Українки. Це ж нонсенс! Адже є багато російських письменників, які були пов'язані з Україною, скажімо, Короленко, Булгаков, Купрін, а до чого тут Леся Українка?!

Далі промовець повідомив, що найближчим часом «Просвіта» знову видасть «Кобзар» Т. Шевченка, маючи на меті, щоб «Кобзар» прийшов у кожен сім'ю. У свій час п. Семиноженко перейняв нашу ініціативу і проголосив, що це державна програма. Але й досі держава не видала жодного «Кобзаря».

На закінчення Павло Мовчан зазначив, що вже настав час Українській державі допомогти діаспорі, створюючи науково-інформаційні чи культурно-просвітницькі центри. Скажімо, як Швеція допомагає шведам у США чи Аргентині. Як єврейські товариства, поширені у США і Канаді, задіяні в одну велику національну схему для задоволення національно-культурних потреб.

На презентації виступили: Марта Богачевська-Хом'як (США), Антоніна Листопад, Софія Майданська, голова УВКР Михайло Горинь, голова Союзу Українок народний депутат Лілія Григорович та інші.

Микола НЕСТЕРЧУК

СЕМЕН ГУЛАК ІЗ ГОРОДИЩА

Коли на верхо-турі храмових хорів серед партесного розспіву зринав до склепінь Золотоверхого Михайлівського дивної краси баритон — голівки чарівних молоденьких парафіянок мимохіть поверталися в той бік.

Голос співака, його зовнішність нікого не залишали байдужим. Так усе вдало поєднала в одній особі рідна козацька сторона... Адже народився Семен Гулак-Артемівський у м. Городищі, в родині спадкових козаків, і через усе життя проніс любов до батьківського краю, підтвердивши цю любов своєю творчістю.

Всі, хто завітав цього вечора до музичної вітальні Українського Центру духовної культури на запрошення ініціаторів «Просвіти» і Центру для пошанування пам'яті славетного композитора, співака, науковця і — не цураймося цього «сертифікату» — патріота рідного краю Семена Гулака-Артемівського — дякували «Просвіті» і Центру. Адже життєвий і творчий шлях цієї особистості гідні подиву й наслідування. Про це говорив гостям, вітаючи їх на початку зустрічі, поет, народний депутат України, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка Павло Мовчан, який згадав добрим словом синів і дочок України, що волею долі принесли свій талант на вівтарі світової культури, але дари ці



без «зайвої скромності» і, на жаль, без належної вдячності українському народові, спожила, привласнила північно-східна сусідка.

З особливою теплотою відзначив поет живлющу джерельну неперевіреність української пісенної традиції — а цього разу її підкріплювали своїм досконалим співом учасники Городищенського фольклорного гурту під орудою Миколи Ковальчука — «Вільшанка». Саме так зветься річечка, на березі якої 190 років тому народився їхній славетний земляк...

Для слухачів, а це переважно студентська молодь, були приємними і знайомства з захоплюючими сторінками біографії генія національної музичної культури, актора першої нашої опери «Запорожець за Дунаєм», першого виконавця ролі козарлюги Караса на петербурзькій сцені — Семена Гулака-Артемівського, про що вела цікаву розповідь лауреат мистецької премії ім. Миколи Лисенка Валентина Кузик, і твори, що прозвучали у виконанні молодого співака Романа Страхова, й досвідченого — Станіслава Трипільського зі згаданої опери. Завітали зі своїми виступами й лауреати премії імені ювіляра, зокрема співачка й фольклористка Тетяна Негрій розповіла про щире творчу дружбу Тараса Шевченка і Семена Гулака-Артемівського. Справді, вони були

майже ровесниками і композитор намагався матеріально підтримувати поета... Позналилися в 1838-му, але не на Черкащині, яку полишили ще юними, а в тодішній столиці, й дружба не переривалася — було й листування, й присвята творів одне одному...

Не всі твори С. Гулака-Артемівського, на жаль, сьогодні доступні шанувальникам вітчизняної класики. Його дивертисмент — з оркестровим і вокальним втіленням — «Українське весілля», як сповістила пані Валентина Кузик, підготовлений на аудіоносіях до тиражування й надісланий з Києва фірмі «Мелодія», залишився в лабіринтах московської «доброзичливої» примістецької братії — й тепер перед нами стоїть завдання: повернути і розтиражувати запис.

Привітав киян і сподвижник збереження мистецьких традицій мер міста Городища Олександр Білан, запросивши просвітян взяти участь у пошануванні Гулака-Артемівського в їхньому місті у вересні цього року. Адже незабаром відзначатиметься 140-річчя опери «Запорожець за Дунаєм» — сподіваємося, столиця також долучиться. Зі словами вдячності до гостей за участь у вчорі, з побажаннями молодим киянам долучатися до подальших культурологічних акцій «Просвіти» звернувся відповідальний секретар Товариства пан Микола Нестерчук. А від дирекції Центру духовної культури, від пана Дмитра Єсипенка солістам було вручено гарно видану художню літературу.

Борис СПИСАРЕНКО

КАЗАВ ПАН: «КОЖУХ ДАМ!»

«Ганьба державній адміністрації!», «Вимагаємо приміщення для «Просвіти»!», «Севастополь — розплідник яничарів» — цими та іншими плакатами зустріли севастопольських чиновників члени Севастопольського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка 3 березня.

Приводом для пікету послужила фактична зневага до потреб культурно-національного і науково-просвітницького товариства з боку начальника управління майном міста п. Фроловим С. А., який письмово пообіцяв у липні 2002 р. згідно з Указом Президента України № 316 від 16 травня 2001 р. про необхідність забезпечення громадських організацій, які здійснюють науково-просвітницьку діяльність, відповідними приміщеннями, телефонним зв'язком та майном, необхідним для їх діяльності, та розпорядженням голови Севастопольської міської державної адміністрації Леоніда Жунька надати повноцінне приміщення на початку 2003 року, яке відповідає б потребам у розміщенні української бібліотеки, просвітнянського видавництва та редакції газети «Дзвін Севастополя» за адресою вул. Гоголя, 59. Та це приміщення було передане іншій структурі, і в лютому 2003 просвітянам було запропоноване приміщення аж у 20 кв. м у край жохливому стані, що нагадало стан об'єктів, які передавалися Україні під час т. зв. «розподілу» Чорноморського флоту.

Потреби Севастопольської «Просвіти», яка діє в правовому полі України, були передані представникам адміністрації. До обґрунтування необхідності у власному приміщенні були додані вимоги до адміністрації відповідно до Конституції України і чинного законодавства домогтися виконання всіх вивісок, назв вулиць, майданів та установ міста державною мовою, провести переатестацію держслужбовців на предмет володіння ними державною мовою, повернути школам № 8 і № 53 статус українських шкіл і провести належну роботу щодо їх заповнення школярами та інш.

Голова товариства Микола Гук повідомив про те, що це є попереджувальний пікет і в разі невиконання вимог акція може перерости у безстрокову.

На час закінчення годинної акції, у якій брали участь понад 20 пікетників, до просвітян підійшов начальник управління внутрішньої політики СМДА Сергій Кулик і повідомив, що голова держадміністрації на нараді дав доручення йому і начальнику управління майном міста п. Фролову терміново вирішити це питання.

Почекаємо?

Микола ВЛАДЗІМІРСЬКИЙ

ТОЧКА ЗОРУ

Автор торкається (і треба зазначити — дуже делікатно) проблеми “взаємовідносин та причини непорозумінь між євреями та народами, серед яких вони проживали і проживають впродовж століть і тисячоліть”. Закінчує свій лист так: “Бажаю прозоріння вам, євреям, і всім нам — народам, серед яких проживаєте”.

А у додатках до листа пан В. Годян наводить дані про євреїв-мільярдерів у Росії та деякі порівняння національного складу українського парламенту та ізраїльського кнесету, уряду і чиновництва в обох країнах; не оминає і Росію. Чіткого висновку з ситуації автор не подає, проте гіркий присмак від прочитаного залишається: багато в чому винні євреї.

Воно б, може, варто було зовсім не реагувати на цей лист: поперше, автор звертається особисто до мене, а по-друге, ми знаємо не стільки з передачі “Подвійний доказ”, скільки з власного життя, що трактування, пояснення, розтлумачення будь-чого (і висловів будь-кого) нерідко буває суперечливо сприйняте, викликає захоплення одних і водночас невдоволення інших.

От, здавалося б, така абсолютна і незаперечна істина: всі, хто народилися, обов’язково помруть. Чи всі завжди погоджуються з цим абсолютно правдивим твердженням, заздалегідь готуються до цієї події (головної події!) життя? Вічна проблема.

Проблеми взаємин націй-сусідів також є вічними. І, на жаль, не лише зберігаються на побутовому рівні, а й постійно відновлюються у кожному новому поколінні. Тертя між білими і чорними, німцями і французами, французами і британцями, італійцями (між етнічними групами), українцями (між, наприклад, так званими східняками і західняками)... Про роль і місце євреїв у житті українців і оцінки щодо них я вже не кажу. Але тут таки зверну увагу дуже зацікавлених цією темою на те, що стосунки між вірменами і грузинами, грузинами і абхазцями, не кажучи вже про стосунки між вірменами і турками також уклалися не завжди лагідно і ця взаємна неприязнь подекуди має місце й досі.

Особисто я вважаю це явище — явище взаємної настороженості — результатом, передусім, нерозуміння характеру національної

самототожності. “Якщо він не такий, як я, він гірший за мене!” — от який вирок виношу я іншому, якщо не даю собі труда зрозуміти суть його особливості, не кажучи вже про його ментальність (тобто спосіб мислення). Гірше того — ми в багатьох випадках **не можемо порозумітися між своїми**. У нашій газеті ми вже подавали формулу

кої національності” (типовий винахід росіян, котрі багато образливих назв напридумували для інших — хохли, банабаки, чечня, тощо — на підкреслення своєї вишості). Вступати в дискусію з цього приводу — марна справа. Собі дорожче.

Але інколи, з огляду на толерантне товариство, можу зауважити: “Євреї? Для мене більш пере-

як “Польща — для поляків!” чи “Франція — для французів!” Але все це: неформальні, об’єднавчі національні гасла, характерні для періоду побудови кожної національної держави; гасла, актуальність яких, а отже й їх повернення на прапор держави виникає щоразу тоді, коли обставинами чи кимось впливовим ставиться під сумнів право титульної нації на реалізацію своєї самоідентичності в сфері культури, економіки тощо в межах кордонів цієї національної держави. Гасло, яке мобілізує і гуртує націю в моменти випробувань.

Впродовж останніх десяти років переважно пасивно спостерігаємо за млявою дискусією на тему: “Що таке національна ідея?” І чи вона спрацювала. Але проблема полягає не у відсутності визначення, бо воно дуже просте, прозоре, чітке і вичерпне: “Україна — для українців!” Проблема — у недостатньому усвідомленні цієї ідеї, неприйнятті її змісту, а головне — у слабенькій наразі потенції українців щодо її **практичної реалізації**.

Отже, у період нагромадження сил для прийняття і впровадження в життя національної ідеї титульної нації, звинувачення інших, більш зрілих і успішних націй є цілком зрозумілим. Сильніший — він, переважно, поблажливіший щодо інших. Слабкий — шукає собі виправдань. У тому числі серед недоліків свого оточення, сусідів. Порада, якою ми повинні користуватися у подібних випадках, нам уже давно дана: “...І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим”. А також: “...дай нам, Боже, розуму і терпіння для плідної праці над вдосконаленням нас самих”.

Залишаймо євреям — єврейство, а краще згуртуймося на українстві.

Сьогодні вже не достатньо переконувати один одного у наявності великих, глибоких, праведних, історичних і культурних коренів українців. Навіть якщо всі у світі наберуть переконання, що Україна — це пуп Землі і звідси пішла наша цивілізація, то цього одного дуже великого ще дуже мало для побудови власної національної держави, яку б шанували всі інші нації світу. Для досягнення цієї величної мети спочатку треба навчитися шанувати один одного **між своїми**. А головне — визначити, що означає **свій**.

Євген ГОЛИБАРД

ДУМКИ ВГОЛОС

Я ВАШ НОВИЙ ПЕРЕДПЛАТНИК, хоч і просвітянин від батька й матері

Зараз у мене та сама “болячка”, що й у Вас — жалюгідне становище нашої великої культури, мови, духовності, — адже від цього залежить, бути чи не бути нашої Держави.

Я переконаний, що у Москві є штаб на чолі з новим Ульяновим, який розробив і втілює в життя план повернення України у пазури російського двоголового орла. Хіба що цього разу вони хочуть обійтися без Муравйова — захопити мовний, інформаційний і економічний простір, а далі впродовж одного-двох поколінь від України незалежної й сліду не залишиться.

Вважаю, що нашу Україну треба терміново рятувати. І тут багато чого залежить від ЗМІ, але в них мало які є справді українськими і патріотичними. Тому й передплатив “Слово Просвіти”, щоб Вас підтримати у боротьбі.

Боремося й ми. У нашому містечку Яблунів обрали до Верховної Ради Романа Зварича, побудували храм Різдва Пресвятої Богородиці (методом народної будови). Важливо, що у нас — лише одна конфесія — УГКЦ; маємо гарного священика, гарний церковний хор (керівник — вчитель музичної школи М. Мельник). Є у нас ще й хор “Просвіта” (керівник — Василь Чукур), видаємо просвітянський часопис “Живиця”.

Впродовж трьох років ми вивчили Святу Літургію у творях М. Вербицького, Д. Січинського, А. Веделя, Д. Бортнянського. Щорічно відспівуємо Службу Божу на святі останнього дзвоника у школі, проводжаючи наших дітей у доросле життя з Божим благословенням.

Масмо велике моральне задоволення від нашої діяльності. Бажаємо й Вам, у “Слові Просвіти” надалі із задоволенням робити таку потрібну, добру і корисну справу.

Микола ДУТЧАК,
Яблунів, Івано-Франківська обл.

ПРОЗРІВАТИ ТРЕБА САМИМ і гуртуватися навколо поняття СВОЙ



Фото О. Кутлахметова

Від постійного активного читача Василя Годяка з м. Соснівки Львівської області редакція одержала листа, в якому порушується важлива проблема міжнаціональних відносин. Приводом для допису стало історичне дослідження Д. Міхмана та І. Вайца “Катастрофа європейського єврейства”, на яке посилається В. Годяк та передача “Подвійний доказ” на каналі “1+1” про українсько-єврейські стосунки.

суспільства, з чого виникає, що майже 81% громадян не дуже бажають напружуватися з будь-якого приводу, а тим більше — зрозуміти ближнього. Тим більше, що часом його особливості, відмінності його від мене є його перевагою наді мною. То чи я — такий правильний і гарний — можу з цим погодитися?! Буває, доводиться чути негативні зауваження про євреїв, поляків, циганів, румунів, “осіб кавказь-

конливим доказом є те, що вони побудували свою власну єврейську національну державу”. Так само і поляки, які декому не подобаються. Німці, незважаючи на їх історичну і діалектну поділеність, з’єдналися в одну національну державу, бо “Дойчланд, Дойчланд юбер аллес! Німеччина, Німеччина — понад усе!”

“Ізраїль — для ізраїльтян!” Комусь це не подобається так само,

ЗВЕРНЕННЯ ДО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

РОСІЯ МАЄ ВІДШКОДУВАТИ

Після розпаду СРСР Російська Федерація оголосила себе спадкоємицею радянської імперії. З юридичного і політичного боку це означає, що РФ взяла на себе юридичну, політичну, а також моральну відповідальність за злочини, здійснені супроти мільйонів людей, які проживали як на території колишнього СРСР, так і на територіях йому підпорядкованих.

Законодавче утвердження Російської Федерації як спадкоємиці СРСР дало підставу президенту Польщі Александру Кваснєвському у минулому році на зустрічі із президентом Росії Владіміром Путіним порушити питання про відшкодування моральних і матеріальних втрат, яких від сталінського режиму зазнали громадяни Польщі, що перебувала тоді в обручі тоталітарного режиму Москви.

Ця проблема знайшла своє продовження 20—21 лютого 2003 року під час візиту до Варшави прем’єр-міністра РФ Міхаїла Касьянова, який заявив, що у Російській Федерації діє закон про відшкодування жертвам політичних репресій і що громадяни Польщі, які зазнали таких репресій в часи тоталітарного режиму, отримають відповідно до діючого закону належне їм відшкодування.

На основі вищесказаного Рада РХП звертається до Вас, Леоніде Даниловичу, як до гаранта Конституції з проханням офіційно звернутися до президента РФ В. Путіна з вимогою вибачитися перед Україною за мільйони жертв геноциду, вчиненого супроти українського народу в роки штучного голоду, за сотні тисяч замордованих в катівнях ЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. Українська влада в ім’я торжества справедливості повинна домогтися від Російської Федерації відшкодування жертвам політичних репресій та їх родинам. Ця вимога набирає особливої актуальності саме тепер, коли проводиться рік Росії в Україні.

Прийнято на раді
Республікансько-Християнської партії
22 лютого 2003 року

Росія зробила перший крок до правди: президент Путін визнав, що в минулому ми пережили і репресії, і голод. Але він їх поділив на двох — згідно з прислів’ям про те, що радість, розділена з другом, збільшується, а горе — зменшується. Але ми з таким підходом не можемо погодитися. Горе української матері, у якій на руках помирає голодна дитина, анітрохи не менше від усвідомлення того, що у росіянки в цей час теж помирає дитина. І життя В. Стусові не поверне той факт, що разом з ним у таборі сиділи росіяни, євреї чи латиші. Але в становіщі жертв кривавого режиму є посутня різниця. Не Україна принесла цей режим у Росію, а він прийшов до нас із Росії. Чинила репресії та влаштувала голодомор так звана радянська влада (коли ж то влада в Союзі належала совєтам?). І в таборах знущалися з в’язнів люди, що розмовляли російською мовою. І опери вигрібали у селян усе до останньої зернини і картоплини за наказом із центру. І коли у 1921 р. голод через посуху охопив Поволжя й південь України, то світова спільнота знала тільки про Поволжя і саме туди направила гуманітарну допомогу.

А в цей час “радянська” влада не пускала голодних з півдня України в північні області.

Варто було нашому президенту сказати прямо про голодомор, як газета “Рабочий класс” підняла його на глум. Вряди-годи наша влада сказала правду, а “захисники інтересів трудящих” зреагували на неї таким блюзнірством.

«МИ — НАРОД НЕЗЛОБИВИЙ»

Щодо п. Путіна, то йому не позаздриш: вибачатися за чужі провини, а тим більше злочини — не легко. Але ми все ж таки чекаємо на його вибачення. А рік Росії в Україні — саме слухна для цього нагода. Цього вимагає історична справедливість і сучасний рівень свідомості людства. Це необхідно для збереження миру і створення гармонійних міжнаціональних стосунків у наших країнах, бо занадто багато є панів, які прагнуть “сохранить Украину в теле России”, тож їм буде корисно дізнатися про те, чим обернулися для України занадто тісні обійми з Росією. Одна пані заявила: “Россия сохранила Украину”. Інша сказала: “Моего отца после войны послали в Украину поднимать сель-

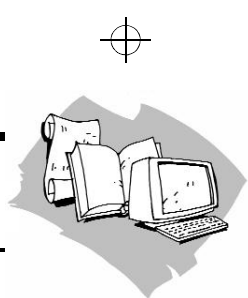
АКТУАЛЬНО

ское хозяйство”. А це означало вчити курку нести яйця, бо наші предки ще в дуже давні часи продавали Європі хліб. Ми почали його купувати вже в ХХ ст. Хай п. Путіна надихає історичний приклад Папи Римського, який вибачився за католицьку Церкву, німецького

канцлера, що вибачився перед жертвами нацизму, американців, що спокують провину перед своїми чорношкірими співвітчизниками. До речі, нашим людям корисно знати, що у США при прийомі на роботу чи в університет за однакових інших обставин перевага надається афроамериканцям через те гноблення, що його зазнали їхні предки. Гарний приклад того, які пільгові умови мали б бути створені для нашої мови, яку нищили століттями.

А бояться того, що нагадування українцям про історичні кривди викличе в них жадобу помсти, не слід. Ми й так про них пам’ятаємо, але ми — народ незлобивий.

Галина САГАТЮК,
м. Іллічівськ Одеської обл.



У залі було що фільмувати



Володимир Іванців



Петро Осадчук



Молода "Просвіта"



Юля Тодосієнко



Олександр Дробаха



У кабінеті літературного краєзнавства

ПРИЙДЕШНЄ ПОЕТИ БУДУЮТЬ СЬОГОДНІ

У загальноосвітній школі I—III ступенів № 15 немає можливостей нудьгувати чи переживати розчарування ані у вчителів, ані в учнів. Постійний творчий пошук і розвиток обдаровань єднає школярів із педагогами, захоплює процесом і радістю спільних здобутків. Саме зі спільного пошуку і багаторічних напрацювань виріс цільовий проект "Літературне краєзнавство в системі шкільної освіти як один зі шляхів національно-патріотичного виховання".

За цією, начеб — бюрократичною, назвою стоїть серйозна робота: дослідження творчості письменників Київщини, робота шкільної літстудії "Первоцвіт", проведення творчих семінарів, конференцій, зустрічей з письменниками, підготовки і публікація серії "Літературні портрети Київщини".

Під час експедицій і вивчення літературних джерел школярі збирають, узагальнюють і систематизують фактографічний матеріал, набувають навичок науково-дослідницької роботи, формують і зміцнюють власні патріотичні риси національного характеру. Упродовж семи років у школі викладається петриківський розпис.

Тому цілком логічно, що саме авторський колектив школи вже цього року видав цікавий посібник для вчителя "Київщинознавство: літера-

Суцільне свято втварили дві події одного дня у Білій Церкві: презентація кабінету літературного краєзнавства у школі № 15 і вечір літературно-музичної творчості, організований місцевою "Просвітою" та адміністрацією міста за участю письменницької організації. Цього дня школярі міста писали диктант, який трансливався по радію.

тура рідного краю". А в ньому — вірші, а в ньому — сонце, а в ньому — радість і любов:

"...Я — одна із тих маленьких істин,
Без яких би цілий світ осліп..."

"...Рожеві троянди хмар
Розшукуються в обіймах неба..."

"...Розкішна мрія — пестити
ї чекати,
Слабкою бути в затишку долонь..."

"Моя душа не плаче
ї не сміється.
Моя душа у небо дивиться
ї мовчить..."

І все-таки не мовчать поетичні душі Білоцерківщини, серед яких 10 письменників є лауреатами літературно-мистецької премії ім. І. С. Нечуя-Левицького, і саме тут працює патріот-прозаїк, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка — Віктор Міняйло, почесний громадянин Білої Церкви. У довіднику "Літературна Білоцерківщина" представлено творчі біографії двадцяти п'яти письменників, чий творчий доробок добре відомий не лише в Україні.

І що приємно: творчий люд діє у злагоді не лише між собою, а й з освітянами та "Просвітою", місцевий осередок якої очолює... ну, звичайно, — письменник Володимир Іванців, поет, публіцист, перекладач.

Серед його колег з літературного цеху багато педагогів: Тамара Гащенко-Житовоз, Віра Гутник, Володимир Дідківський, Любов Завіщана та багато інших.

Наталія Слободяник свої вірші не виносить на загал; вона "просто" директор школи № 15, педагогічний колектив якої вирощує патріотично-поетичну молодь. Масовим тиражем. Бо є з кого брати приклад. От

хоча б із Петра Розвозчика:

Молоде булане сонце
Купається
В річці,
Аж відляски йдуть.

Вештанець-вітер
Ніяк не зітре
З виднокола
Веселиків ключ.

Тому неважко собі уявити ту атмосферу в залі, коли майже все поетичне Білоцерків'я і освітянство зібралось під дахом Палацу культури на свято, до якого долучилися кияни: чи не найгумористичніший секретар Спілки письменників України, лауреат, здається, всіх можливих премій Петро Осадчук, відомий вишгородець Олександр Дробаха, молоді просвітяни та представники редакції "Слово Просвіти". Нашу газету "розхпали" одразу, а потім почалося дійство. Це була подія, сповнена високого патріотичного духу і торжества рідного поетичного слова. Торжества тихої радості, яка раз по раз вибухала вдячними оплесками переповненої зали. Тут добре розуміють, що таке творчість.

**Євген ГОЛИБАРД,
Фото Тамари КАРПІНСЬКОЇ**

P. S. Із вдячністю згадуємо смачну гостинність обідньої перерви у школі № 15 і нев'язливу, але відчутну підтримку місцевої адміністрації, в тому числі в особі Анатолія Гая (між іншим, автора дванадцяти книг прози).



Анатолій Гай



Наталія Слободяник



Ольга Деркач

**ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ
ЛІТЕРАТУРНИЙ
КОНКУРС
«ЛЮБІТЬ УКРАЇНУ»**

З 1 березня до 1 грудня 2003 року за підтримки блоку "Наша Україна", молодіжної коаліції "Наша Україна", Національної спілки письменників України проводиться Всеукраїнський літературний конкурс творчої молоді "Любіть Україну" за номінаціями **поезія та проза.**

Мета конкурсу: пошуки молодих талантів, допомога розкриттю творчих здібностей.

Найкращі твори будуть видані збірками.

До участі у конкурсі допускаються поетичні та прозові твори, які раніше не друкувалися.

Твори мають бути написані українською мовою.

Для участі у конкурсі необхідно надіслати поштою машинопис твору, підписаний автором.

Разом з машинописом потрібно

вкласти заяву про участь у конкурсі, написану в довільній формі, в якій вказати прізвище, ім'я, по батькові, дату народження, домашню адресу, телефон.

На окремому аркуші надати коротку автобіографію та свою високоякісну фотографію.

Твори не рецензуються і не повертаються. Твори приймаються до 1 травня 2003 року. У конкурсі бе-

руть участь молоді таланти віком до 22 років.

Лауреатам визначено такі премії: перша — 5000 грн.; друга — 3000 грн.; третя — 2000 грн.; заохочувальні подарунки.

Твори надсилаються за адресою: 01024 м. Київ, вул. Банкова, 2, НСПУ, конкурс "Любіть Україну". Довідки за телефоном: 253-44-86.

СЛОВО Просвіти

Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Ресстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук, Олег Бесський та Іван Сак.

Адреса редакції: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovoprosvity@ukrpost.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.